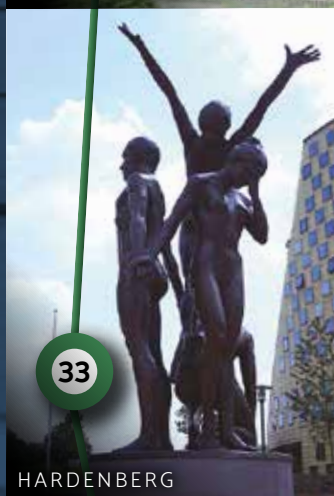

Grensland Bevrijdingsroute

Sinds 5 mei 2025

Colofon

Grensland Bevrijdingsroute

Ter gelegenheid van 80 jaar
bevrijding (2025)

Routeontwikkeling

Projectteam Grensland
Bevrijdingsroute en samenwerking
tussen de plaatsen Kloosterhaar,
Hardenberg, Bergeheim,
Bruchterveld, Mariënberg,
Sibculo en Langeveen.

Datum uitgave

5 mei 2025

Vormgeving en Druk

BuroDaan

Oplage

2.000 exemplaren

Met dank aan

Gemeente Hardenberg
Gemeente Ommen
Stichting Regiofonds
Dooze en Dorp
Provincie Overijssel

De gedichten bij de subroute
WEST zijn geschreven door
Jan-Tjeerd de Jong.

Grensland Bevrijdingsroute

Sinds 5 mei 2025

Inhoud

Pagina 23
Inspectie van de
manschappen van de
N.A.D. (Nederlandse
Arbeidsdienst).

Pagina 54
B24 crew.

Pagina 70
Reünie verzetsgroep
Stegeren met tweede van
rechts Marinus de Bruin.

> Inleiding

7

Grensland bevrijdingsroutes

> HOOFDROUTE

8

> NOORD I Hardenberg

18

> NOORD I Heemse

30

> OOST I Bruchterveld - Kloosterhaar

38

> ZUID I Langeveen - Kloosterhaar

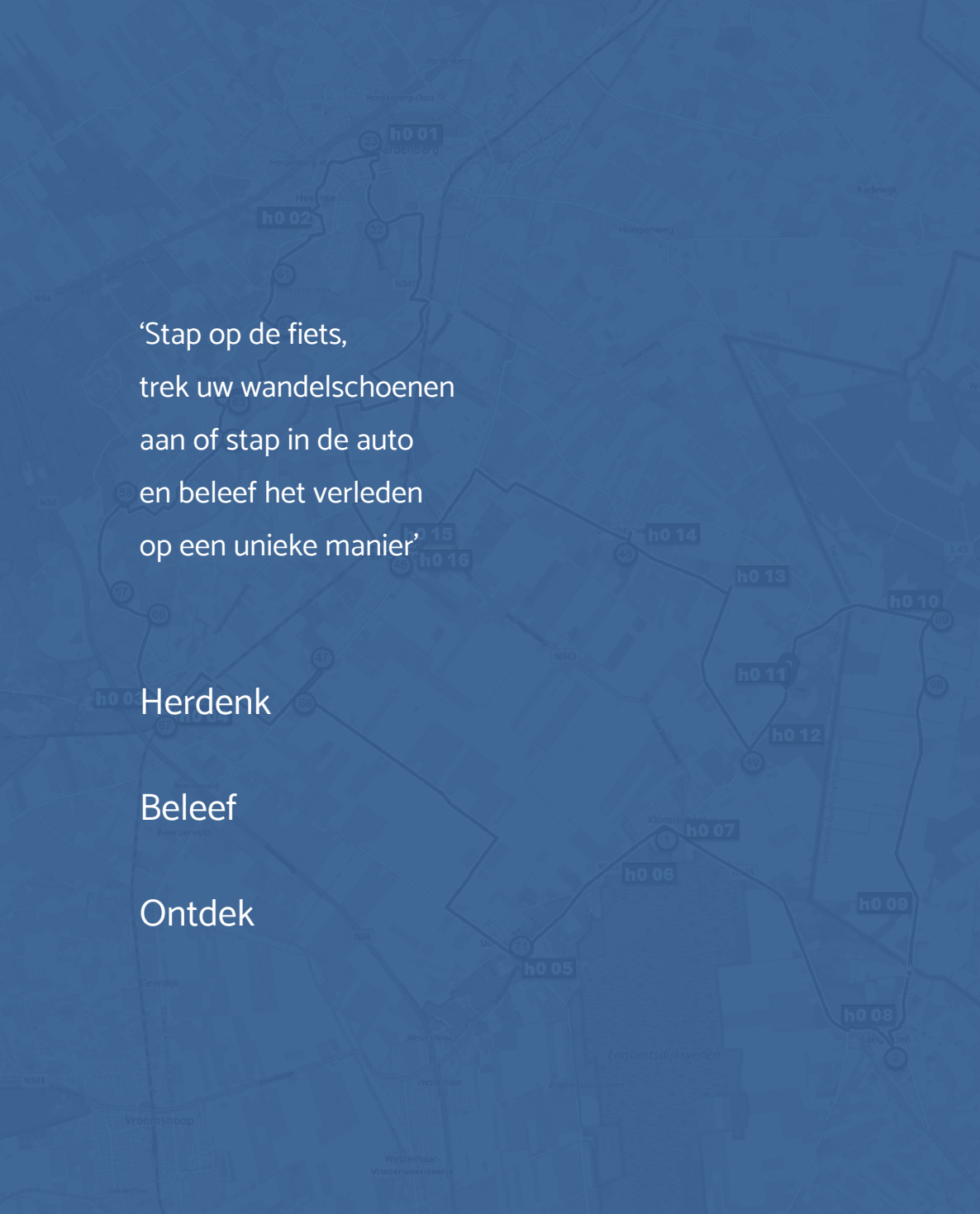
46

> WEST I Marienberg

58

> MIDDEN I Bergentheim - Sibculo - Kloosterhaar

72

‘Stap op de fiets,
trek uw wandelschoenen
aan of stap in de auto
en beleef het verleden
op een unieke manier’

Herdenk

Beleef

Ontdek

Inleiding

WELKOM BIJ DE GRENSLAND BEVRIJDINGSROUTE!

De Tweede Wereldoorlog heeft een blijvende impact gehad op de regio en haar inwoners. Om deze geschiedenis levend te houden en door te geven aan toekomstige generaties, is de Grensland Bevrijdingsroute ontwikkeld. Dit project brengt het verleden op een toegankelijke en boeiende manier tot leven.

De route voert u langs belangrijke historische locaties in Kloosterhaar, Bergentheim, Sibculo, Langeveen, Bruchterveld, Mariënberg en Hardenberg. U kunt de route zowel per fiets als met de auto volgen. Daarnaast zijn er verschillende subroutes beschikbaar: Grensland Noord (wand- en fietsroute), Grensland West, Midden, Zuid en Oost, zodat u op uw eigen manier en tempo de geschiedenis kunt ontdekken. Elke deelnemende plaats heeft een eigen opstappunt, waar ook de routeboekjes verkrijgbaar zijn. Deze opstappunten zijn op de kaart te herkennen aan de blauwe achtergrond.

Dit routeboekje biedt niet alleen een overzicht van de hoofd- en subroutes, maar geeft ook meer informatie over de bezienswaardigheden onderweg. Door middel van QR-codes kunt u extra achtergrondinformatie, filmpjes en luisterverhalen ontdekken, waardoor het verleden op een indrukwekkende manier dichterbij komt.

De Grensland Bevrijdingsroute is ontwikkeld ter gelegenheid van de 80-jarige viering van de bevrijding in 2025 en heeft als doel de herinnering aan de oorlog en de bevrijding levend te houden. Dit project is een samenwerkingsverband tussen de dorpen Kloosterhaar, Hardenberg, Mariënberg, Bergentheim, Langeveen, Sibculo en Bruchterveld.

 Grensland Bevrijdingsroute
 grenslandbevrijdingsroute@gmail.com

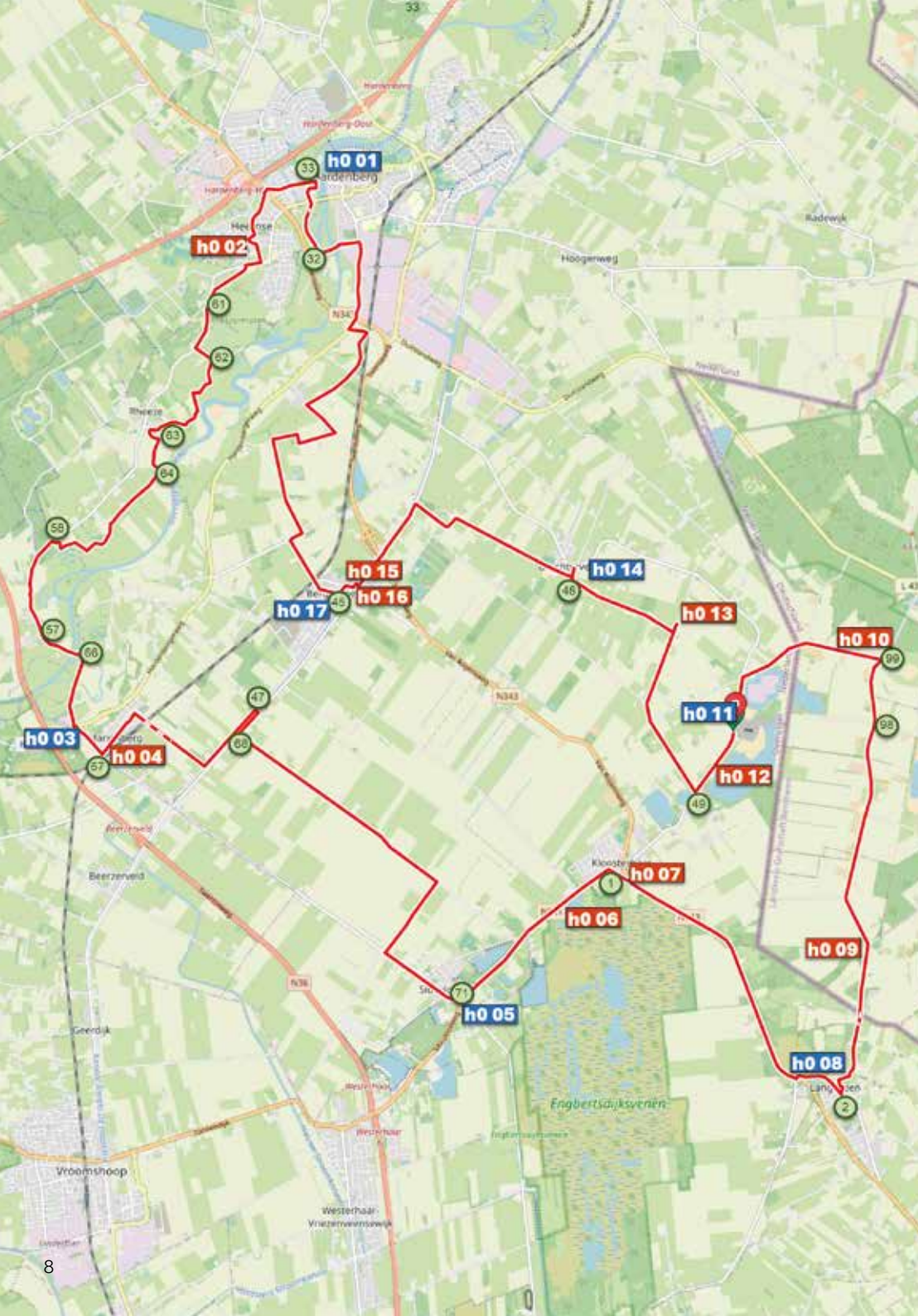
De route(s)
kunnen ook
gevolgd worden
via de RouteYou
navigatieapp.

Scan hiervoor
de QR-codes.

Grensland Bevrijdingsroute

HOOFDROUTE

QR-code
Routeyou navigatie

1. **Museum 't Stadhuus**
- Voorstraat 34, Hardenberg
2. **Monument Frits de Zwerver**
- Brandweg 14, Heemse
3. **Oorlogsmonument Mariënberg**
- Nabij Oudeweg 24a, Mariënberg
4. **Gereformeerde kerk ds. P.H. Wolfert**
- Stationsweg 3, Mariënberg
5. **Museum stichting Klooster Sibculo**
- Kloosterdijk 178B, Sibculo
6. **Informatiebord Lancaster crash**
- Nabij Kloosterstraat16, Sibculo
7. **Monument Joods werkkamp Kloosterhaar**
- Nabij Groenedijk 3, Kloosterhaar
8. **B24 crash, propeller in tuin**
- Grensweg 1 Langeveen
9. **Inval 1940**
- Striepe 1, Wielen (Duitsland)
10. **Neergestorte B-17**
- Nabij Striepe 17, Wielen (Duitsland)
11. **Streekmuseum Kloosterhaar - Balderhaar**
- Verlengde Broekdijk 16, Kloosterhaar
12. **Monument Joods werkkamp Balderhaar**
- Nabij Verlengde Broekdijk 19c, Kloosterhaar
13. **Informatiebord Hawker Typhoon crash**
- Nabij Breeslootdijk 4, Kloosterhaar
14. **Oorlogsmonument Bruchterveld**
- Broekdijk 36, Bruchterveld
15. **Woonhuis huisarts Hendrik Jan Post**
- Kanaalweg West 62, Bergentheim
16. **Oorlogsmonument Bergentheim**
- Stationsweg 71, Bergentheim
17. **Buurthuis Veur Mekaar**
- Burgemeester Oprellaan 5, Bergentheim

ROUTE MET FIETSKNOOPPUNTEN

Totaal 53 km

33	Start
61	2,8 km
62	3,6 km
63	5,1 km
64	5,9 km
58	7,9 km
57	9,2 km
66	9,9 km
67	11,4 km
47	14,1 km
68	14,6 km
71	20,1 km
1	22,7 km
2	27,3 km
98	32,4 km
99	33,3 km
49	37,0 km
48	40,8 km
45	45,2 km
46	51,0 km
33	Einde/Start

1

MUSEUM 'T STADHUUS HARDENBERG

- VOORSTRAAT 34, HARDENBERG

Museum 't Stadhuis.

Het museum is gevestigd in het oude stadhuis van Stad Hardenberg.

Tijdens de mobilisatietijd, vanaf 28 augustus 1939, hielden de mannen van de luchtwacht vanaf het dak in de gaten of er Duitse vliegtuigen richting Nederland kwamen. In het museum, waar wisselende tentoonstellingen worden gehouden, wordt ook de gevelsteen van de helaas afgebroken synagoge bewaard, evenals een aantal voorwerpen uit de synagoge.

2

MONUMENT FRITS DE ZWERVER HEEMSE

- BRANDWEG 14, HEEMSE

Op het Verzetsplein/Brandweg staat het monument voor Frits de Zwerver, de schuilnaam van ds. J. Slomp, predikant van de gereformeerde kerk in Heemse.

Hij was medeoprichter van de Landelijke Organisatie voor Onderduikers (LO), samen met mevrouw Kuipers-Rietberg (Tante Riek) uit Winterswijk. Op de gedenksteen staan de namen van Herman Hendrik Scheffer, Pieter Arends en Heine Bolks.

Scheffer en Arends waren lid van de Ordedienst. Zij stonden op wacht bij de stuw en werden beschoten. Scheffer overleed direct, Arends stierf 14 dagen later op zijn 27e verjaardag. Bolks werd na een verzetsactie in Heemse opgepakt en naar de strafgevangenis in Amersfoort gebracht. Als vergelding voor de aanslag op Rauter werd hij bij Woeste Hoeve gefusilleerd.

Hardenberg/Heemse Monument
Frits de Zwerver.

3

OORLOGSMONUMENT MARIËNBERG

- NABIJ OUDEWEG 24A, MARIËNBERG

Dit oorlogsmonument toont een beeld van een treurende moeder met kind. Onder het beeld staan de namen van acht mensen die ruw uit het hart van hun familie en de samenleving zijn weggerukt: P.H. Wolfert, W. Oordt, M. Grendelman, K. Huibers, H. de Lange, G.W. Nijboer, G. Oosterveen en H.J. Schippers.

Het beeld toont een moeder met haar dochter. Het meisje leunt met haar hoofd tegen haar moeder aan, zoekend naar steun en troost. De moeder slaat beschermend haar armen om haar dochter heen. Op deze plek blijft de herinnering levend. Hier wordt jaarlijks op 4 mei op passende wijze herdacht dat vrijheid niet vanzelfsprekend is. Het verhaal moet blijvend worden doorgegeven.

Op de sokkel staat de tekst:

“Een dochter zonder vader, een vrouw zonder haar man. De oorlog scheurde het gezin uit elkaar. De mannen te werk gesteld, de vrouwen bleven achter. Sterke vrouwen met verdriet.”

Mariënborg
Oorlogsmonument.

4

GEREFORMEERDE KERK DS. P.H. WOLFERT

- STATIONSWEG 3, MARIËNBERG

U staat nu voor de kerk waar ds. P.H. Wolfert predikant was, zowel voor als tijdens de oorlog. Vanaf het begin van de oorlog was hij betrokken bij hulp aan Joodse en andere onderduikers, evenals aan uit Duitsland teruggekeerde krijgsgevangenen.

In november 1942 dook hij zelf onder, eerst in Holland en later in de Wieringermeer. In de zomer van 1944 zette hij thuis zijn ambtelijk werk voort. Op zondag 25 maart 1945 preekte hij voor het laatst en bediende hij het Avondmaal. Juist dat weekend werden in de omgeving van Mariënborg bruggen opgeblazen en wegen versperd om de terugtocht van de Duitsers te bemoeilijken. Als represaille werd een aantal mensen opgepakt, onder wie ds. Wolfert. Op donderdag werd hij met anderen naar Wierden gebracht en daar aan de kant van de weg doodgeschoten.

Mariënborg Gereformeerde kerk van ds.
P.H. Wolfert.

MUSEUM STICHTING KLOOSTER SIBCULO

- KLOOSTERDIJK 178B, SIBCULO

Museum 'Zichtbaar Verleden' is gevestigd aan de Kloosterdijk 178b, in een voormalig winkelpand met woonhuisschuur. De oude toonbank en diverse andere elementen uit de vroegere winkel zijn hier nog steeds te vinden.

Museum Sibculo "Zichtbaar verleden".

Het museum richt zich op de geschiedenis van het Cisterciënzerklooster "Groot Galilea", dat tegenover het museum stond en waarvan nog restanten in de grond aanwezig zijn. De historie van dit klooster begon in 1406, toen een groep devote mannen onder leiding van de uit Hessen afkomstige priester Johan Clemme besloot een klooster te stichten in de "wildernis" van Zybekeloe.

In het museum zijn fossielen uit zandafgravingen, genealogische gegevens en oude gebruiksvoorwerpen te bekijken. Op het terrein van het voormalige klooster Galilea Major bevindt zich ook een kloostertuin. In 2016 werd deze tuin aangelegd bij het museum 'Zichtbaar Verleden' in Sibculo. De kloostertuin is het hele jaar door gratis toegankelijk.

INFORMATIEBORD LANCASTER CRASH

- NABIJ KLOOSTERSTRAAT 16, SIBCULO

Op 30 maart 1943 stortte om 04.17 uur een Engelse bommenwerper brandend neer in Sibculo, bij de boerderij van de familie Biewenga. De Lancaster van het 460 Squadron Royal Australian Air Force raakte verwickeld in een vuurgevecht en werd neergeschoten door een Duitse nachtjager, een Messerschmitt.

Voordat de controle over de bommenwerper volledig verloren ging, slaagden de schutters erin terug te vuren, waardoor ook de Duitse nachtjager werd getroffen. Dit toestel stortte neer in het Engbertsdijksvelden bij Vriezenveen.

Sibculo schilderij Lancaster crash.

Van de Lancaster konden zes van de zeven bemanningsleden het toestel nog voor de crash verlaten. De beide Duitse bemanningsleden werden teruggevonden in het wrak van hun vliegtuig.

MONUMENT JOODS WERKKAMP KLOOSTERHAAR

- NABIJ GROENEDIJK 3, KLOOSTERHAAR

Werkkamp Kloosterhaar werd in 1938 gebouwd om werkloze mannen uit het westen van Nederland op te vangen. Vanaf april 1939 huisvestte het kamp Nederlandse soldaten die de grens bewaakten vanwege de oorlogsdreiging vanuit Duitsland.

Werkkamp Kloosterhaar.

Op 10 mei 1940 werd het kamp overrompeld door Duitse troepen, waarna de Nederlandse soldaten krijgsgevangen werden genomen. Op 10 juli 1942 werd het kamp omgevormd tot een Joods werkkamp. Hier werden 85 Joodse mannen uit Groningen ondergebracht. Het regime werd steeds strenger, en op 3 oktober 1942 werden de mannen, samen met hun thuisgebleven gezinsleden, gedeporteerd naar doorgangskamp Westerbork. Velen werden vervolgens naar Auschwitz afgevoerd. Slechts enkelen overleefden. In het najaar van 1942 werd het kamp een evacuatiecentrum voor gezinnen die vanwege de bouw van de Atlantikwall uit kustgebieden moesten vertrekken.

In 1949 werd werkkamp Kloosterhaar deels afgebroken, en sommige gebouwen werden hergebruikt. Uiteindelijk werd het kamp in 1964 volledig gesloopt.

B24 CRASH - PROPELLER IN TUIN

- VAN GRENSWEG 1, LANGEVEEN

Op 23 maart 1944 stortte een Amerikaanse B-24 bommenwerper, genaamd "The Lane Duck", neer in de Engbertsdijksvelden nabij Bruinehaar. Het toestel was op weg naar Duitsland met tien bemanningsleden, maar raakte door slecht weer uit koers.

Joop Plegt vervaardiger monument.

Bij de crash kwamen twee bemanningsleden om het leven: James W.W. Hamilton en John D. MacKenzie. Hun lichamen werden eerst begraven op de begraafplaats in Bruinehaar en later respectievelijk in Amerika en Margraten herbegraven. Acht overlevenden, waaronder George T. King en Roland P. Kleppin, werden door de Duitsers krijgsgevangen genomen.

Het wrak van het vliegtuig, dat vier meter diep insloeg, kon niet volledig worden geborgen. Na de oorlog werden onderdelen, waaronder een propeller, geborgen en gebruikt in een monument aan de Grensweg 1 in Langeveen. Dit monument eert de gesneuvelden en houdt het verhaal levend.

INVAL 1940

- STRIEPE 1, WIELEN (DUITSLAND)

Op 10 mei 1940 vielen de Duitsers Nederland binnen via meerdere routes, waaronder de grensstreek van Overijssel. Een belangrijke doorgang liep door het grensgebied van de Striepe bij Langeveen en Bruinehaar.

Vanuit de Striepe trok een deel van een Duitse cavaleriedivisie via de Strieperdijk naar grenspaal 99, het punt waar de grenzen van Duitsland, Twente en Salland samenkomen. Hier splitsten de troepen zich: een deel trok richting Kloosterhaar, terwijl anderen naar Langeveen en Bruinehaar gingen.

Vanuit Overijssel was het uiteindelijke doel om snel door te stoten naar de Afsluitdijk en het IJsselmeer. Deze gebieden waren strategisch belangrijk omdat ze een barrière vormden tussen het noorden en westen van Nederland. Ondanks hevige tegenstand op plekken zoals de Afsluitdijk, konden de Duitsers dankzij hun overmacht uiteindelijk verder oprukken na de capitulatie van Nederland.

Langeveen Grenssteen bij de Striepe.

NEERGESTORTE B-17

- NABIJ STRIEPE 17, WIELEN (DUITSLAND)

Op 8 oktober 1943 stortte de Duitse piloot Hans Philipp met zijn Focke-Wulf 190 neer tussen Balderhaar en Wielen. Hij leidde een onderscheppingsmissie tegen Amerikaanse B-17-bommenwerpers.

Philipp wist een Amerikaanse P-47 Thunderbolt neer te schieten, maar zijn eigen vliegtuig raakte beschadigd door defensief vuur. Op lage hoogte sprong hij uit zijn toestel, maar zijn parachute opende niet. Hij kwam neer in de buurt van Ifterbeck en overleed ter plekke.

Hans Philipp was een van de meest succesvolle Duitse azen, met 206 luchtoverwinningen, voornamelijk behaald aan het Oostfront. Hij vloog meer dan 500 missies en ontving hoge onderscheidingen, zoals het Ridderkruis met Eikenloof en Zwaarden. In 1943 was hij commandant van Jagdgeschwader 1, verantwoordelijk voor de luchtverdediging van Duitsland.

Focke Wulf.

Hans Philipp (piloot Focke Wulf).

STREEKMUSEUM KLOOSTERHAAR

- BALDERHAAR - VERLENGDE BROEKDIJK 16, KLOOSTERHAAR

Streekmuseum Kloosterhaar - Balderhaar is gevestigd aan de Verlengde Broekdijk 16 in Kloosterhaar.

In het museum zijn verschillende exposities te bezichtigen over de geschiedenis van de omgeving, waaronder een expositie over de Joodse werkkampen.

Het museum is iedere zaterdagmiddag en elke tweede zondagmiddag van de maand geopend van 13.30 tot 17.30 uur. Bezoeken buiten deze tijden zijn mogelijk op afspraak. Voor meer informatie, bezoek de website: www.museumkloosterhaar.nl.

Streekmuseum Kloosterhaar-Balderhaar.

Het luchtdrama van de Focke Wulf

In de buurt van het streekmuseum werd op 23 januari 1945 een Duits gevechtsvliegtuig, een Focke Wulf 190D-9, neergeschoten door een Spitfire en stortte neer in Balderhaar. De 24-jarige piloot, Oberleutnant Heinz Seiffert, wist met zijn parachute te ontsnappen, maar door de lage hoogte overleefde hij de landing niet. Buurtbewoners en Duitse soldaten vonden hem zwaargewond en brachten hem naar de woning van hoofdonderwijzer Bitter in Kloosterhaar, waar hij kort daarna overleed. Duitse militairen hielden die nacht de dodenwacht bij de woning. Na de oorlog bezochten de heer en mevrouw Bitter zijn ouders in Duitsland om hen over zijn lot te informeren.

MONUMENT JOODS WERKKAMP BALDERHAAR

- NABIJ VERLENGDE BROEKDIJK 19C, KLOOSTERHAAR

Werkkamp Balderhaar werd in 1938 gebouwd om werkloze mannen uit het westen van Nederland op te vangen. Op 10 juli 1942 werd het omgevormd tot een Joods werkkamp.

Er kwamen 85 Joodse mannen uit Groningen. Het regime werd steeds strenger, en op 3 oktober 1942 werden de mannen, samen met hun gezinsleden, gedeporteerd naar doorgangskamp Westerbork, vanwaar velen naar Auschwitz werden afgevoerd. Slechts enkelen overleefden. Later, in het najaar van 1942, werd het kamp een evacuatiecentrum voor gezinnen die vanwege de bouw van de Atlantikwall uit kustgebieden moesten vertrekken. In 1953 werd werkkamp Balderhaar ontmanteld en afgebroken, waarna het plaatsmaakte voor een zandwinningslocatie.

Monument Joods werkkamp Balderhaar

13

INFORMATIEBORD HAWKER TYPHOON CRASH - NABIJ BRESLOOTDIJK 4, KLOOSTERHAAR

Het informatiebord voor D.P. Drummond herinnert aan de Australische piloot Donald Peter Drummond, die tijdens een missie met zijn Hawker Typhoon vlakbij Bruchterveld werd beschoten en neerstortte.

Hij werd door de inwoners van Bruchterveld begraven bij de kerk, totdat zijn lichaam later werd overgebracht naar de Protestantse begraafplaats Nijenstede in Hardenberg.

Graf Donald Peter Drummond.

Bruchterveld monument
Donald Peter Drummond.

Het monument voor D.P. Drummond in Bruchterveld (gemeente Hardenberg) bestaat uit een grote kei met een bronzen plaquette.

14

OORLOGSMONUMENT BRUCHTERVELD - BROEKDIJK 36, BRUCHTERVELD

De tekst op de plaquette luidt:

*'OPDAT WIJ NIET VERGETEN DE JAREN
1940-1945. EEN HERINNERING AAN
D.P. DRUMMOND, AUSTRALISCHE PILOOT,
DIE HIER EEN TIJDELIJKE RUSTPLAATS
VOND VAN 01-04-1945 TOT 28-04-1945.'*

15

WOONHUIS HUISARTS HENDRIK JAN POST - KANAALWEG WEST 62, BERGENTHEIM

Huis huisarts Hendrik Jan Post.

Huisarts Hendrik Jan Post

De familie Post woonde in het 'witte huis' aan de Kanaalweg West, precies tegenover de brug over het kanaal. Dokter Post hielp en verzorgde piloten en onderduikers, ook in zijn rol als arts. Bij hem thuis werden bijeenkomsten van het verzet gehouden en met zijn auto vervoerde hij wapens en munitie. Hij werd verraden door een SS'er uit Bergentheim en op 9 februari 1945 werd hij gearresteerd. Na zijn detentie in Almelo werd hij op 1 maart overgebracht naar de Kruisberggevangenis in Doetinchem. Precies een week later, op 8 maart, stierf hij voor een vuurpeloton bij de Woeste Hoeve. Hij was één van de 117 slachtoffers die daar werden gefusilleerd.

16

OORLOGSMONUMENT BERGENTHEIM - STATIONSWEG 71, BERGENTHEIM

Het oorlogsmonument in Bergentheim is een zuil met in de voet ingemetselde plaquettes van witte natuursteen.

Oorlogsmonument.

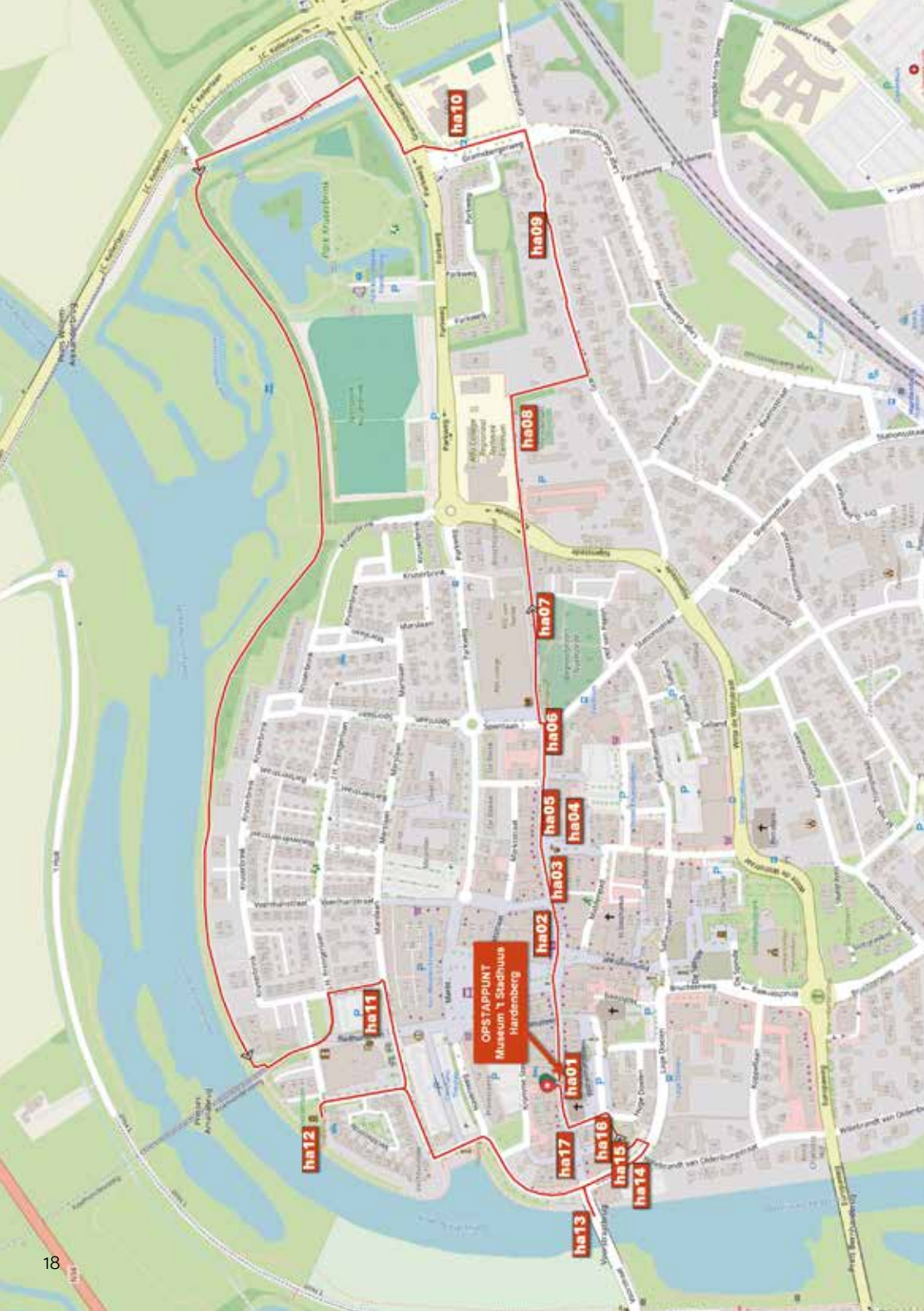
De hoofdtekst luidt:

"Ter nagedachtenis aan de illegale strijders 1940-1945",

gevolgd door de 12 namen van degenen die vielen:

*D.J. te Rietstap, G. Salomons Lzn, H. Schuurman,
R. Seinen, W. van der Sluis, A. Timmerman, A. Bols,
G. Griemink, C.L. de Jong, A. Kremer, G. Luichies,
G.J. Ormel en H.J. Post.*

De eerste elf werden op 11 en 12 januari 1945 gearresteerd. Na mishandeld te zijn in Kamp Erika en de gevangenis in Almelo, werden ze vastgehouden, ondervraagd en vervolgens naar de Kruisberggevangenis in Doetinchem gebracht. Op 2 maart 1945 werden zij, samen met een totale groep van 46 mannen, in Rademakersbroek gefusilleerd.

1. Museum 't Stadhuus

- Voorstraat 34, Hardenberg

2. Inspectie Anton Mussert manschappen N.A.D.

- Oosteinde / Voorstraat 2, Hardenberg

3. Parkbank ter nagedachtenis van de Hardenberger Joden

- Adm. Helfrichstraat, Hardenberg

4. Hardenberger Synagoge

- Oosteinde 11, Hardenberg

5. Tableau Synagoge,

- Oosteinde 11 / Adm. Helfrichstraat, Hardenberg

6. Bus Duitse muzikanten

- Oosteinde 32, Hardenberg

7. Begraafplaats met 22 graven bemanningsleden neergestorte vliegtuigen

- Stationsstraat, Hardenberg

8. Joodse begraafplaats

- Mulo pad, Hardenberg

9. Bevrijding Hardenberg door Canadezen, Polen en Belgen

- Gramsbergerweg 44A, Hardenberg

10. Monument sergeant G.J. Eilander

- Gramsbergerweg 50A, Hardenberg

11. Oorlogsmonument

- Badhuissplein, Hardenberg

12. Indiëmonument

- Indië plantsoen/Vechtvoorde, Hardenberg

13. Ophaalbrug over de Vecht

- Voorstraat / De Brink, Hardenberg

14. Baileybrug

- Lage Doelen, Hardenberg

15. Plaqueette ter nagedachtenis van ds.

Bouman

- Oude Bosch/Ds. Boumanplein, Hardenberg

16. Vrijheidsplantsoen

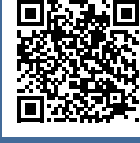
- Stadsmuur, Hardenberg

17. Canadese Staghound in gevecht met Duitsers

- Voorstraat 36, Hardenberg

Grensland Bevrijdingsroute NOORD I Hardenberg

QR-code
Routeyou navigatie

Start bij het museum 't Stadhuus, Voorstraat 34, Hardenberg.

Aangegeven m telkens vanaf het laatste aangegeven punt.

- Ga rechts naar het oosten op de Voorstraat
(Na 200 m links punt 2, inspectie Anton Mussert, Oosteinde / Voorstraat 2, Hardenberg)
- (Na 50 m rechts, punt 3, Parkbank, Adm. Helfrichstraat, Hardenberg, punt 4, Synagoge, Oosteinde 11, Hardenberg, punt 5, Tableau Synagoge, Oosteinde 11 / Adm. Helfrichstraat, Hardenberg)**
- (Na 80 m punt 6, bus Duitse muzikanten, Oosteinde 32, Hardenberg)**
- ← Ga na 50 links naar de Sportlaan en meteen rechts naar het Mulopad
(punt 7, begraafplaats Nijenstede, hoek Stationsstraat / Sportlaan Oosteinde, Hardenberg)
- ↑ Steek na 200 m de Nijenstede over en vervolg Mulopad
(Na 100 m links punt 8, Joodse begraafplaats, Mulopad Hardenberg)
- Mulopad maakt een bocht naar rechts en ga na 115 m links naar de Grambergerweg
(Na 140 m links punt 9, bevrijding Hardenberg, Gramsbergerweg 44A, Hardenberg)
- ← Ga na 125 links naar de Gramsbergerweg.
(Na 70 m rechts punt 10, Monument Eilander voor de school de Oase, Gramsbergerweg 50A, Hardenberg)
- Steek na 65 m de Gramsbergerweg over en ga rechts
- ← Ga na 90 m links naar de Gramsbergerweg
- ← Ga naar 190 m links het wandelpad naar de Vecht op
- ← Ga na 1040 m links de Koehierdersteeg op
- ← Ga na 55 links naar het Badhuisplein
(Op de Badhuisplein – Marslaan bevindt zich punt 11, het oorlogsmonument)
- Ga na het monument rechtsaf
- Ga na 50 m nog een keer rechtsaf naar de Vechtvoorde
(Na 90 m bij het Indiëplantsoen bevindt zich punt 12, het Indiëmonument)
- ← Ga 90 m terug over de Vechtvoorde en ga rechtsaf naar de Gedempte Haven
- Ga na 150 m rechts naar de Havenweg
- Ga na 130 m rechts naar de Vechtbrug
(Hier bevond zich de ophaalbrug over de Vecht, punt 13, Voorstraat / De Brink, Hardenberg)
- Vervolg de weg naar de Oude Bosch
(Na 50 m rechts bevond zich punt 14, Baileybrug, Lage Doelen, Hardenberg)
- ← Ga hier naar links naar het Boumanplein
(Punt 15, Plaque ds. Bouman op gebouw het Hoge Doel, Oude Bosch/ Ds. Boumanplein, Hardenberg)
- Ga bij het plein naar de Roodehaanensteeg, een smal pad.
(punt 16 naast de Stadsmuur, Vrijheidsplantsoen, Stadsmuur, Hardenberg)
- ← Ga na 35 m links naar het Wilhelminaplein en loop naar de voorstraat achter de kerk langs
(Na 40 m punt 17, Canadese Staghound, Voorstraat 36, Hardenberg)
- Ga hier rechts naar de Voorstraat
(Na 75 m eindpunt wandeling bij het museum)

MUSEUM 't STADHUUS

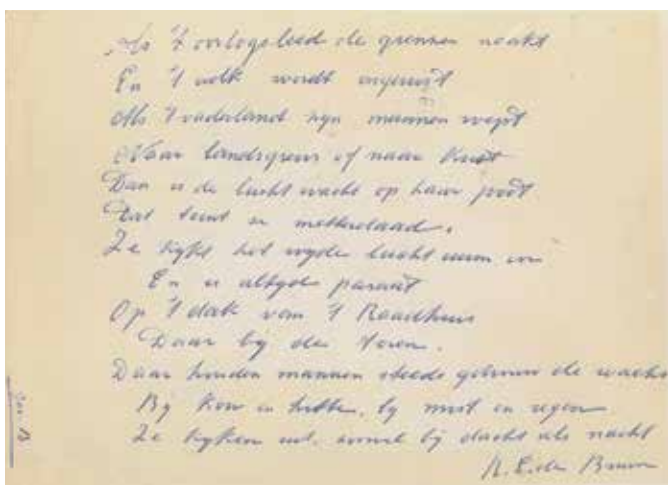
In Museum 't Stadhuus, waarvan het oudste deel dateert uit 1805, gebouwd tijdens de Franse tijd, begint de fiets- en wandelroute. Hier is tevens de gevelsteen van de voormalige synagoge bewaard gebleven, samen met enkele voorwerpen uit de synagoge.

Aan het begin van de Tweede Wereldoorlog telde de Joodse gemeenschap 38 personen, verspreid over 10 adressen. Ter herinnering hieraan zijn struikelstenen (Stolpersteine) geplaatst, onder andere bij Voorstraat 5, 8-10, 18, 30, Fortuinstraat 2 en Oosteinde 11. Er is gratis een aparte routekaart verkrijgbaar.

Tijdens de mobilisatietijd vanaf augustus 1939 hielden de mannen van de Lucht-wacht vanaf het dak in de gaten of er Duitse vliegtuigen richting Nederland kwamen.

Museum 't Stadhuus.

Luchtwacht gedicht.

Luchtwacht.

Mobilisatie luchtwacht.

INSPECTIE ANTON MUSSERT MANSCHAPPEN N.A.D.

Op 6 juni 1944 inspecteerde Anton Mussert de manschappen van de N.A.D. (Nederlandse Arbeidsdienst) in de Voorstraat in Hardenberg, ter hoogte van de huidige Hema. Het kamp was gevestigd buiten Hardenberg, op de plek waar nu de blokhut van de padvinderij aan de Bosweg staat. Het kamp droeg de naam Johan Maurits graaf van Nassau-Siegen.

Inspectie NAD.

In 1942 werd Mussert door de Duitse bezetters erkend als leider van het Nederlandse volk. Op 7 mei 1946 werd hij op de Waalsdorpervlakte geëxecuteerd wegens zijn 'hulp aan de vijand' en zijn 'pogingen Nederland onder vreemde heerschappij te brengen'.

PARKBANK TER NAGEDACHTENIS VAN DE HARDENBERGER JODEN

In 1988, ter gelegenheid van het 40-jarig bestaan van de staat Israël, ontstond het plan om iets tastbaars toe te voegen aan het Israël Emanuel-plein. Burgemeester en wethouders van Hardenberg besloten als symbolisch cadeau aan Israël en ter nagedachtenis aan de Joodse gemeenschap van Hardenberg een parkbank te plaatsen.

Vanwege de bouw van een aantal garageboxen werd de bank zo'n tien jaar geleden verwijderd. Dankzij de inspanningen van de Historische Vereniging en Plaatselijk Belang Bewoners Centrum Hardenberg zal bij de herinrichting van het centrum een nieuwe bank worden geplaatst in de Admiraal Helfrichstraat.

Parkbank 40 jaar Israël.

4

HARDENBERGER SYNAGOGUE

Op de hoek van het Oosteinde en de Admiraal Helfrichstraat, waar nu een kledingzaak is gevestigd, stond vroeger de synagoge, die in 1980 werd afgebroken. Rechts van de winkelingang van Martin Menswear bevindt zich, vrij laag boven de grond, een kopie van de gevelsteen van de synagoge. Hierop staat de Joodse en Nederlandse tekst van Psalm 118:19:

Oude voormalige synagoge.

"Open voor mij de poorten van de gerechtigheid, ik wil binnengaan om de Heer te loven."

Originele gevelsteen synagoge.

Deze tekst is ook te vinden bij de toegangspoort van de Joodse begraafplaats. De originele gevelsteen wordt bewaard in Museum 't Stadhuus. Een bijzonder element van de synagoge was het rituele bad, dat werd gevuld met water uit een natuurlijke wel.

Tableau in de straat met beschrijving synagoge.

6

BUS DUITSE MUZIKANTEN

Een bus met Duitse muzikanten arriveerde in Hardenberg. Ze wilden overnachten in hotel-café De Jaarbeurs (nu Den Herdenbergher). De bus werd gestald in de tegenoverliggende garage van Ten Cate.

Bus met Duitse muzikanten. ????

Het verzet in Hardenberg toonde interesse in de bus en wist deze in handen te krijgen. De instrumenten die zich in de bus bevonden, werden begraven in het Heemserbos. Daarnaast trof men een Duits legeruniform aan met sterren op de kraag. Verzetsman Heine Bolks gebruikte dit uniform om, verkleed als Duitser, enkele wapens uit een Duits depot in Hardenberg los te krijgen.

7

BEGRAAFPLAATS MET 22 GRAVEN BEMANNINGSLEDEN NEERGESTORTE VLIEGTUIGEN

Op de begraafplaats aan de Stationsstraat, waarvan de oorsprong teruggaat tot het jaar 750, liggen 22 graven van bemanningsleden van vliegtuigen die in de toenmalige gemeente Hardenberg zijn neergestort.

Begraafplaats Stationsstraat.

Als u te voet bent (fietsen zijn niet toegestaan op het kerkhof), neem dan de achteruitgang, ga het trapje af, sla linksaf en vervolgens direct weer rechtsaf. U loopt dan in de richting van de Joodse begraafplaats aan het MULO-pad. Wees voorzichtig bij het oversteken van de weg.

8

JOODSE BEGRAAFPLAATS

De Joodse begraafplaats ligt iets verder aan het MULO-pad en werd in 1900 in gebruik genomen, nadat het Jeuden Barchien (Jodenbergje) vol was. Tijdens de oorlog gebruikten de Duitsers enkele grafstenen voor schietoefeningen.

In 1995 werd de begraafplaats voorzien van een muur en een toegangshek, waarin verschillende Joodse symbolen zijn verwerkt. De tekst van Psalm 118:19, die ook op de gevelsteen van de synagoge stond, is in het Hebreeuws en Nederlands in de muur aangebracht. Aan de binnenzijde van de linkermuur bevindt zich een gedenkplaat met de namen van Joodse inwoners van Hardenberg die in de Tweede Wereldoorlog omkwamen. Op 4 mei 1995 legde mevrouw Y. Ben Ari, zaakgelastigde van de Israëliëse Ambassade, de eerste steen van de herinneringsmuur. Vervolg het MULO-pad, volg de bocht en sla aan het einde linksaf de Gramsbergerweg op.

Joodse begraafplaats.

BEVRIJDING HARDENBERG DOOR CANADEZEN, POLEN EN BELGEN

Via de Gramsbergerweg trokken op 6 april 1945 de Canadezen van het XII Manitoba Dragoons A-eskadron Hardenberg binnen om de stad te bevrijden. Ze werden daarbij geassisteerd door de 1e Poolse Pantserdivisie en een Belgische SAS-eenheid.

Dhr en mevr Borgers.

De tank die hier bij No. 44a stond, een zogenoemde Staghound Armored Car, werd later opgesteld aan de Voorstraat, tussen de kerk en het postkantoor. De heer en mevrouw Borgers maakten een praatje met enkele Canadese soldaten. Vervolg de route tot de kruising met de Lage Gaardenstraat en sla daar linksaf.

Staghound armed car.

MONUMENT SERGEANT G.J. EILANDER

Voor basisschool De Oase aan de Lage Gaardenstraat staat een klein monument ter nagedachtenis aan sergeant G.J. Eilander. Hij maakte deel uit van een van de zes detachementen grensbewakingsgroepen (GB's) tussen De Haandrik en Bruchterveld. In het dagelijks leven was hij boekhouder in Zwolle.

Sergeant G.J. Eilander

Eilander was gelegerd in de zogenaamde Poffershut, 250 meter ten noorden van het douanekantoor Venebrugge, waar ook een grenswacht-detachement was gestationeerd. In de vroege ochtend van 10 mei 1940 reed hij als passagier op een motor richting Hardenberg. Ter hoogte van de huidige kruising Gramsbergerweg – Lage Gaardenstraat werden hij en zijn metgezel verrast door een Duitse patrouille van drie à vier man, die zich hadden verschanst in een droge sloot. Eilander werd geraakt door scherven van een handgranaat en raakte gewond aan zijn onderlichaam, longen en linkerschouder. Ondanks zijn verwondingen wist hij nog zijn geweer stuk te slaan tegen een boom. Omwonenden brachten hem op een ladder naar het ziekenhuis in Hardenberg, waar hij niet kon worden geholpen. Vervolgens werd hij

Monument nagedachtenis Eilander.

overgebracht naar het ziekenhuis in Nordhorn, waar hij aan zijn verwondingen overleed. Hij werd begraven op de gemeentelijke begraafplaats Bergklooster in Zwolle.

Ga rechtsaf naar de verkeerslichten en sla daar linksaf. Volg het fietspad langs de J.C. Kellerlaan tot bij de picknicktafel. Sla hier linksaf langs het gemaaltje en ga de Vechtdijk op. Kijkend naar de overkant van de Vecht ziet u het Jouden Barchien liggen. Volg de Vechtdijk tot de Amaliabrug. Ga linksaf richting het Badhuisplein naar het oorlogsmonument.

ORLOGSMONUMENT

Oorlogsmonument

Op het Badhuisplein staat het oorlogsmonument, ontworpen door de bekende beeldhouwer Kees Verkade. Het beeld symboliseert Verlies, Verdriet, Verzet en Vrijheid.

Op de bronzen plaat zijn de namen vermeld van oorlogsslachtoffers uit de gemeente Hardenberg, waaronder Joodse inwoners, leden van de Trouwgroep uit Bergentheim, geallieerde vliegtuigbemanningsleden en militairen die in Indonesië omkwamen.

Ga rechtsaf tussen theater De Voorvechter en de achterkant van het parkeerdek door. Na ongeveer 50 meter slaat u rechtsaf naar het Indiëmonument.

INDIEMONUMENT

Het Indiëmonument, ontworpen door Kees Huigen, verbeeldt de wereldzee met haar golvende beweging, die door 'onze jongens' werd bevaren op weg naar het verre Nederlands Oost-Indië, het huidige Indonesië. Vanaf 1945 moesten onze militairen de kampslachtoffers bevrijden en orde en vrede in Indië brengen. Later gingen 'onze jongens' naar Nederlands Nieuw-Guinea, het huidige Irian Jaya.

Indiëmonument.

In het monument wordt een golf van verscheurde gedachten uitgebeeld, die ons meeneemt van het vertrouwde thuis naar het verre, onbekende Indië. Deze golf eindigt in de verte, achter de horizon, in een dunne lijn. Jonge jongens gingen daar in de kracht van hun leven naartoe, om nooit meer naar huis terug te keren. De lijn lijkt ver weg, maar laat ons nooit meer los.

Het pleintje heeft de vorm van een kruis ter nagedachtenis aan de zes Hardenbergers die niet meer terugkeerden. Daarnaast herinnert een gedenksteen met de tekst 'Nooit meer!' aan het leed en de gruwelen in de Japanse kampen in Nederlands Oost-Indië en Japan. Met de capitulatie van Japan op 15 augustus 1945 kwam er een einde aan deze mensonterende periode. Ga weer terug en sla rechtsaf richting de Vechtbrug.

OPHAALBRUG OVER DE VECHT

Ophaalbrug Vecht.

De ophaalbrug over de Vecht werd tijdens de oorlog twee keer opgeblazen.

De eerste keer was op 10 mei 1940, toen de Nederlandse militairen de brug opbliezen om de Duitsers tegen te houden. Er vond nog een schermutseling plaats met enkele Duitse soldaten, waarbij geschoten werd. De tweede keer werd de brug opgeblazen op 6 april 1945 door de Duitsers, in een poging de opmars van de Canadezen tegen te houden.

BAILEYBRUG

Op 6 april 1945 werd de Vechtbrug voor de tweede keer opgeblazen, dit keer door de Duitsers om de opmars van de Canadezen tegen te houden.

Als tijdelijke oplossing werd een baileybrug aangelegd, die toegankelijk was vanaf de Eiermarkt (nu de parkeerplaats achter De Troubadour).

Het verkeer werd geregeld met een verkeerslicht, waarbij een politiemann in een klein hokje de verkeersstroom beheerde. Aan de overkant van de parkeerplaats staat de tandartsenpraktijk “Het Hoge Doel”.

Baileybrug.

PLAQUETTE TER NAGEDACHTENIS VAN DS. BOUMAN

In 1997 werd op het gebouw “Het Hoge Doel” een plaquette aangebracht ter nagedachtenis aan ds. Bouman.

Het plein is naar hem vernoemd. Hij werd door de Duitsers op 3 juli 1942 opgepakt als politiek gevangene vanwege zijn anti-Duitse uitlatingen. Eerst werd hij gevangengezet in de strafgevangenis in Amersfoort en in oktober 1942 werd hij op transport gezet naar Dachau. Op 9 april 1945 werd Dachau door de Amerikanen bevrijd. Sterk vermagerd en nog in gevangenskleren keerde hij terug naar Hardenberg.

Plaquette ds. Bouman.

Ds. Gerardus Libertus Bouman (geb. 1899, overl. 1994) was van 12 december 1937 tot 7 september 1947 predikant van de Hervormde gemeente Hardenberg. De plaquette werd onthuld door zijn opvolger ds. Willem Barnard. Vanaf hier heeft men ook zicht op de stadsmuur. Het pleintje ervoor draagt de naam ‘Vrijheidsplantsoen’.

VRIJHEIDSPANTSOEN

Het plantsoen naast de stadsmuur is vernoemd naar het Vrijheidsplantsoen, ter nagedachtenis aan onze bevrijders: de XII Manitoba Dragoons A-eskadron, de Poolse Pantserdivisie en de Belgische SAS-eenheid. Hardenberg werd op 6 april bevrijd en Heemse op 11 april.

Loop langs dit pleintje via de Rodehanensteeg naar boven en sla linksaf.

Tank postkantoor kerk.

CANADESE STAGHOUND IN GEVECHT MET DUITSE

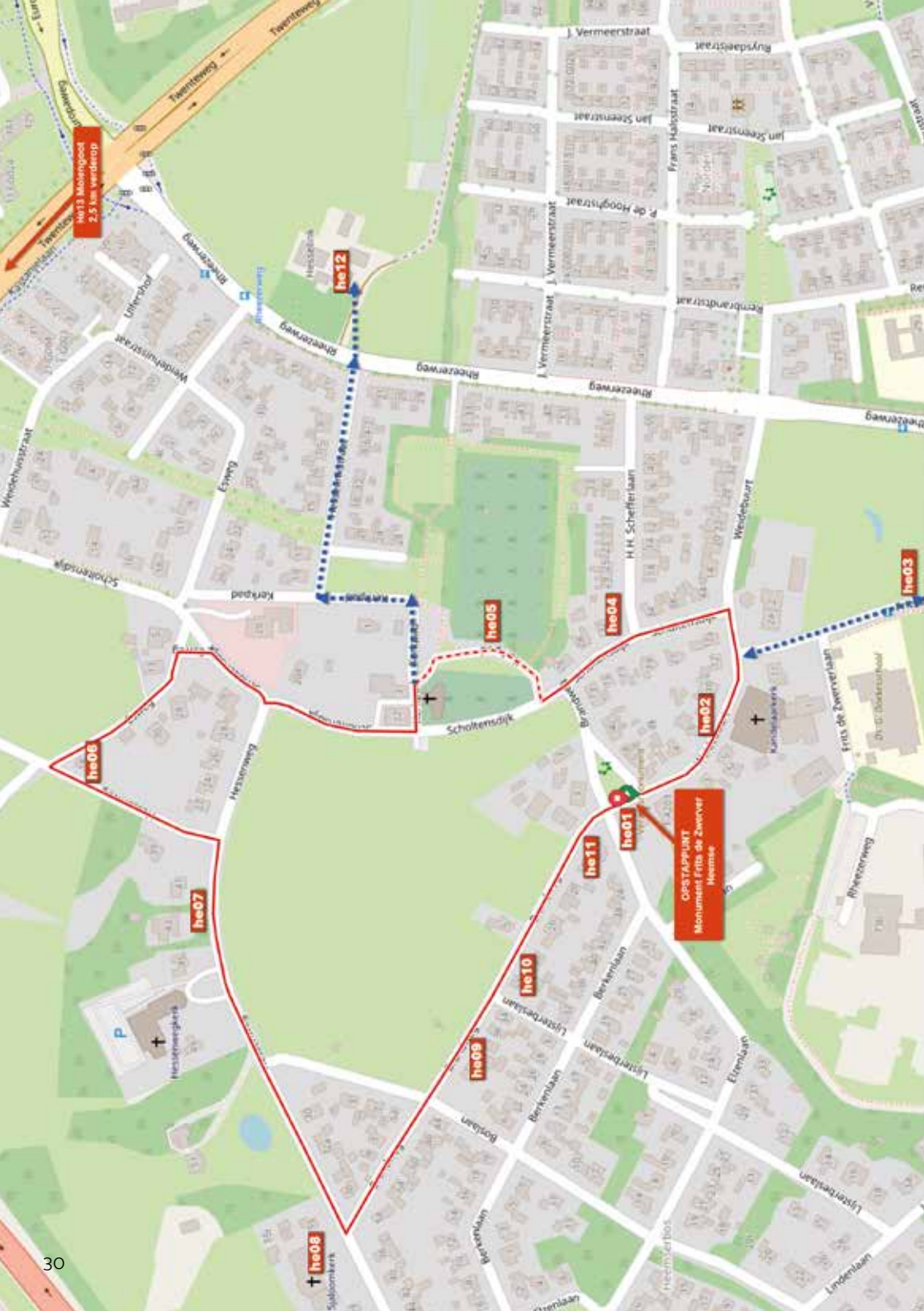
Een Canadese Staghound Armored Car stond tussen de kerk en het postkantoor en vuurde op de Duitsers die zich aan de overkant van de Vecht in Heemse nog verspreid ophielden.

Is het veilig?

Tegen de avond van 6 april namen de 1e Poolse Pantserdivisie en de Belgische SAS-eenheid de posities over van de Canadezen, die verder trokken.

U komt weer op de Voorstraat uit. Rechtsaf leidt naar het museum. Linksaf gaat u de Vechtbrug over naar Heemse.

Grensland Bevrijdingsroute NOORD I Heemse

QR-code
Routeyou navigatie

1. **Monument Frits de Zwerper**
 - Brandweg 14, Hardenberg
2. **Pastorie Frits de Zwerper (ds. J. Slomp)**
 - Weidebuurt 5, Hardenberg
3. **Frits de Zwerverlaan**
 - Crash Duitse Junkers vliegtuig - Rheezeweg 40A, Hardenberg
4. **Woonhuis H.H. Scheffer**
 - Scholtensdijk 32, Hardenberg
5. **Graf H.H. Scheffer op de begraafplaats**
 - Scholtensdijk 24 (Achter de kerk), Hardenberg
6. **Duitse bus beschoten**
 - Hessenweg 18, Hardenberg
7. **Duitse kettingbom ontploft**
 - Hessenweg 43, Hardenberg
8. **Duits depot (Sjaloornkerk)**
 - Hessenweg 57, Hardenberg
9. **Kogelgaten boven de deur**
 - Brandweg 44, Hardenberg
10. **Huis familie Meijer afgebrand**
 - Brandweg 42, Hardenberg
11. **Onderduikadres Heine Bolks**
 - Brandweg 16, Hardenberg
12. **Boerderij familie Weitkamp**
 - Rheezeweg 2, Hardenberg
13. **Joods werkkamp Molengoot**
 - Luggersweg richting Lutten, parallelweg Jachthuisweg, Hardenberg

Start bij het monument van Frits de Zwerver aan de Brandweg 14, Hardenberg.
Aangegeven m/km telkens vanaf het laatste aangegeven punt.

- ↑ Ga naar het zuidwesten op de Weidebuurt.
(Na 70 m rechts punt 2, pastorie Frits de Zwerver, Weidebuurt 5, Hardenberg)
- Ga na 75 m rechts de Frits de Zwerverlaan in.
(Aan het eind van t-splitsing Frits de Zwerverlaan-Rheezerweg, punt 3, crash Duits Junkers vliegtuig, ter hoogte van Rheezerweg 40A, Hardenberg)
- Ga terug en sla op de T-splitsing rechtsaf.
- ← Sla gelijk weer linksaf de Scholtensdijk op.
(Na 80 m aan de rechterkant punt 4, woonhuis H.H. Scheffer, Scholtensdijk 32, Hardenberg)
- Ga na 75 m rechts kerkpad op naar de begraafplaats Scholtensdijk.
(Op de begraafplaats bevindt zich punt 5, het graf van H.H. Scheffer, Scholtensdijk 24 (Achter de kerk), Hardenberg)
- LET OP:** U kunt hier via het Kerkpad en de Hesselinkstraat naar punt 12, Boerderij Weitkamp, Rheezerweg 2, Hardenberg.
- Vervolg het pad en ga na 150 m rechts op de Scholtensdijk. Hou hier ongeveer halverwege rechts aan om op de Scholtensdijk te blijven.
- ← Ga na 195 m links naar de Esweg.
- ← Ga na 150 m links naar de Hessenweg.
(Na 50 m links punt 6, Duitse bus beschoten, Hessenweg 18, Hardenberg)
- Ga na 135 m rechts naar de Hessenweg.
(Na 80 m rechts punt 7, Duitse kettingbom ontploft, Hessenweg 43, Hardenberg)
- (Na 230 m rechts punt 8, Duits depot (Sjaloomkerk), Hessenweg 57, Hardenberg)**
- Ga hier ook links naar de Brandweg.
(Na 145 m rechts punt 9, kogelgaten boven de deur, Brandweg 44, Hardenberg)
- (Na ongeveer 85 m rechts punt 10, Woonhuis familie Meijer afgebrand, Brandweg 42, Hardenberg)**
- (Na ongeveer 100 m rechts punt 11, onderduikadres Heine Bolks, Brandweg 16, Hardenberg)**
- (Na ongeveer 60 m eindpunt route bij monument Frits de Zwerver)**

1

MONUMENT FRITS DE ZWERVER

Op het Verzetsplein/Brandweg staat het monument voor Frits de Zwerver, hij was mede-oprichter van de LO (Landelijke Organisatie voor onderduikers) samen met mevr. Kuipers-Rietberg (tante Riek) uit Winterswijk.

Monument Frits de Zwerver.

Op de gedenksteen staan de namen van Herman Hendrik Scheffer, Pieter Arends en Heine Bolks. Scheffer en Arends waren lid van de ordedienst. Ze stonden op wacht bij de stuw en werden beschoten. Scheffer overleed direct en Arends, 14 dagen later op zijn 27e verjaardag. Bolks is na een actie van het verzet opgepakt en in de strafgevangenis in Amersfoort terechtgekomen. Hij is bij Woeste Hoeve gefusilleerd als vergelding voor de aanslag op Rauter. Ga rechtsaf de Weidebuurt in.

Scan voor meer informatie.

2

PASTORIE FRITS DE ZWERVER (DS. J. SLOMP)

Pastorie Frits de Zwerver.

Aan de Weidebuurt 5 staat de pastorie waar Frits de Zwerver (Ds. J. Slomp) woonde. Een klein deel van de toren van de toenmalige gereformeerde kerk waarin hij zich verstopte is nog in gebruik als tuinhuisje. De kerk stond op de plek waar nu de Kandelaarkerk staat.

3 FRITS DE ZWERVERLAAN – CRASH DUITSE JUNKERS Vliegtuig

Garage Veurink .

Crash Duits Junkers vliegtuig.

Net voorbij de Kandelaarkerk kijkt u rechts de Frits de Zwerverlaan in. Aan het eind van de Frits de Zwerverlaan waar nu garage Veurink staat is een Duitse Junkers 88 gevechtsvliegtuig neergestort tijdens een luchtgevecht en heeft een deel van het dak van de toenmalige boerderij geraakt en een boom aan de nu Frits de Zwerverlaan. Daar mist nog steeds een boom. Boven Heemse hebben zich verschillende luchtgevechten afgespeeld. Ga terug en sla op de T kruising rechts af en direct links de Scholtensdijk in.

4 WOONHUIS H.H. SCHEFFER

Op Scholtensdijk no. 32 woonde H.H. Scheffer op de hoek met de nu naar hem genoemde H.H. Schefferlaan. Hij was schilder van beroep, organist in de Gereformeerde kerk en dirigent van de muziekvereniging. Ga verder naar no. 28 en daar rechtsaf het grindpad in, achter de kerk langs.

Woonhuis H.H. Scheffer.

5 GRAF H.H. SCHEFFER OP DE BEGRAAFPLAATS

Graf H.H. Scheffer op de begraafplaats.

U komt nu bij de gemeentelijke begraafplaats rechts naast de Witte of Lambertuskerk. H.H. Scheffer ligt hier begraven. Vervolg het grindpad om de kerk heen en ga weer rechtsaf de Scholtensdijk op. Vervolg de weg tot de kruising, ga daar rechts. En ga de eerste weg links bij de boom op het drie sprongetje in. Het smalle wegje de Esweg. Ga op het einde linksaf de Hessenweg op vroeger was dit de doorgaande weg naar Ommen.

6 DUITSE BUS BESCHOTEN

Duitse bus beschoten.

Direct om de hoek is een bus met Duitsers door de Canadezen beschoten, hierbij kwamen 10 Duitsers om.

Een van hen leefde nog en is in het huis op het hoekje naar binnen gebracht. Hij heeft nog een sigaret gerookt en is daarna ook overleden. Ze werden op een grasveld neergelegd (links) onder een dekzeil. Ga op de T-splitsing rechts de Hessenweg weer op.

7 DUITSE KETTINGBOM ONTPLOFT

Aan de Hessenweg ter hoogte van No. 43 is een Duitse kettingbom ontploft.

Een kettingbom bestaat uit meerdere bommen die met een ketting aan elkaar vast zaten. Het effect van de ontploffing is dan groter. Niemand is hierbij gewond geraakt. Er ontstond een diepe krater. Vervolg uw weg.

Duitse kettingbom ontploft.

Duitse Kettingbom ontploft.

8 DUIJS DEPOT (SJALOOMKERK)

In de Hervormde school, nu Sjaloombank, Hessenweg 57 was een opslag van de Duitse bezetter.

Spelende jongens namen de sleutel mee die in de deur zat. Dat kwam de Heemsenaren wel van pas. Ga hier linksaf de Brandweg in.

Duits depot (Sjaloombank).

HUIS FAMILIE MEIJER AFGEBRAND

Op de plek waar nu het witte huis Brandweg no. 42 staat is het huis van de familie Meijer afgebrand door de beschieting op de bus zoals bij punt 6 beschreven is.

Huis fam. Meijer afgebrand.

Kogelgaten in de muur.

KOGELGATEN BOVEN DE DEUR

In de voorgevel van perceel Brandweg 44 zijn boven de deur nog kogelinslagen te zien van een beschieting tussen Canadezen en Duitsers die met een bus langs reden over de Hessenweg waarbij de 10 Duitsers werden gedood. Zie punt 6.

ONDERDUIKADRES HEINE BOLKS

Op Brandweg no. 16 was Heine Bolks ondergedoken bij de familie Ten Brinke.

U komt weer bij het startpunt uit bij het monument van Frits de Zwerver. Iets buiten deze route zijn nog een paar vermeldenswaardige punten te vinden. Te voet misschien iets te ver, maar met de fiets of auto zeker de moeite waard om te bekijken.

Onderduikadres Heine Bolks.

BOERDERIJ FAMILIE WEITKAMP

Boerderij Weitkamp.

Op het kruispunt bij de verkeerslichten met de Twenteweg staat de boerderij van de familie Weitkamp nu Rheezerweg 2.

Dit was een broeinest van het verzet. In de oorlogsjaren stond deze boerderij midden op de vlakte tussen weilanden en bouwland. En kon de wijde omgeving goed in de gaten gehouden worden. Een van de Weitkamps was een meester in het vervalsen van persoonsbewijzen. Van hieruit werden acties van het verzet beraamd.

Vele onderduikers vonden hierlangs een veilige schuilplaats in de verre omgeving. In de vorige eeuw is er in de jaren 1960 tot 1970 een hele wijk gebouwd.

JOODS WERKKAMP MOLENGOOT

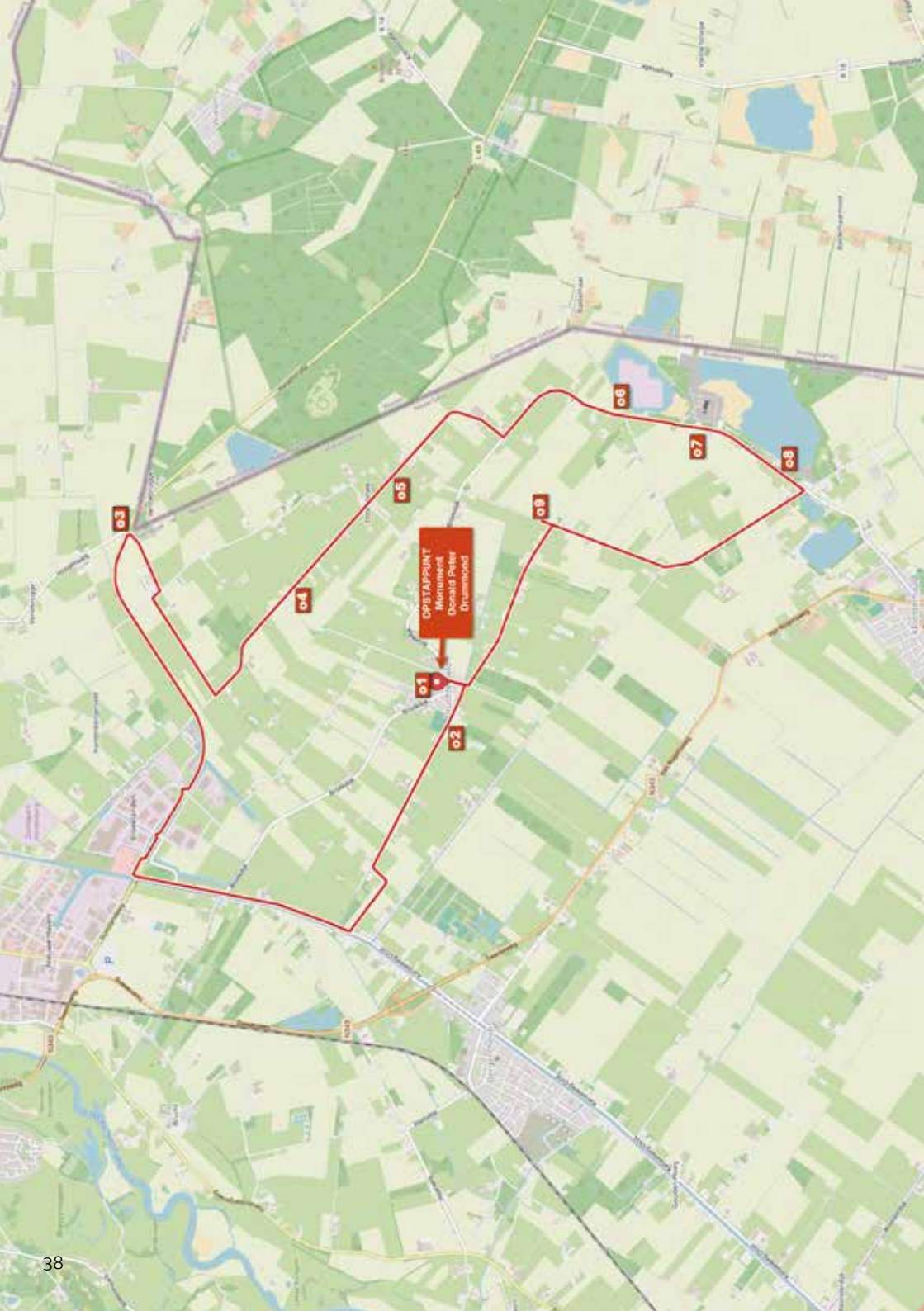
Voor de doorzetters is het heel interessant om uw tocht te vervolgen naar het ca. 2,5 km verder gelegen monument van Joods Werkkamp Molengoot gelegen aan de Luggersweg in Collendoorn.

U gaat links bij de verkeerslichten. Richting Collendoorn -Lutten. Bij de rotonde de derde afslag en direct dan weer rechts de parallelweg op. Volg eventuele routeaanwijzingen richting AZC. Even voorbij het AZC kunt u rechtsaf de Jachthuisweg oversteken naar het monument. Pas op drukke weg. Voetgangers en fietsers kunnen over het fietspad/parallelweg.

Joods werkkamp Molengoot.

Het Joodse Werkkamp kent een zeer bewogen geschiedenis. Van april 1942 tot de nacht van 2 op 3 oktober 1942 verbleven daar afwisselend ca. 300 Joodse mannen, veelal afkomstig uit Amsterdam. Ze zijn daar te werk gesteld door de Duitse bezetters en moesten het afwateringskanaal De Molengoot graven en het Collendoornerveen ontginnen. In de nacht van 2 op 3 oktober zijn de 155 mannen die daar toen verbleven, lopend afgevoerd naar het station van Hardenberg en per trein naar kamp Westerbork vervoerd onder het mom van gezinshereniging. Kamp Molengoot werd voor hen het voorportaal naar de dood. Vanuit Westerbork werden ze als vee onder erbarmelijke omstandigheden per trein vervoerd naar de concentratiekampen Auschwitz, Bergen-Belsen, Sobibor etc. en binnen enkele dagen of direct na aankomst vermoord. Jaarlijks is er rond deze datum van 2-3 oktober een herdenking bij het monument.

1. **Monument Donald Peter Drummond**
- Broekdijk 36, Bruchterveld
2. **Drama tijdens bevrijdingsfeest**
- nabij Hoopsteeweg 21, Bruchterveld
3. **Duitse soldaten aan de grens**
- Kruising Duitslandweg en Puntweg, Bruchterveld
4. **Crash Junccker**
- Nabij Emtenbroekerdijk 13I, Bruchterveld
5. **Duitsers geven zich over**
- Nabij Emtenbroekerdijk 23A, Bruchterveld.

6. **Boerderij Weerts**
- Balderhaarweg 7, Kloosterhaar
7. **Streekmuseum Kloosterhaar/Balderhaar**
- Verlengde Broekdijk 16, Kloosterhaar
8. **Monument Joods werkkamp Balderhaar**
- Nabij Verlengde Broekdijk 19c, Kloosterhaar
9. **Vliegtuigcrash Donald Peter Drummond**
- Nabij Breeslootdijk 4, Kloosterhaar

Grensland Bevrijdingsroute

OOST I

Bruchterveld - Kloosterhaar

QR-code
Routeyou navigatie

Start bij het Monument Donald Peter Drummond voor de kerk, Broekdijk 36 Bruchterveld.
Aangegeven m/km telkens vanaf het laatste aangegeven punt.

- ↑ Ga naar het zuiden op de Geert Arendsweg.
- Ga na 115 m rechtsaf naar de Hoopsteeweg.
(Na 390 m aan de linkerkant punt 2, drama tijdens bevrijdingsfeest, nabij Hoopsteeweg 21, Bruchterveld)
- Ga na 2,4 km rechtsaf naar de Kanaalweg-Oost.
- Ga na 1,8 km rechtsdoor het fietspad op onder het viaduct door, Kanaalweg Oost wordt in de bocht na rechts het Scandinaviëpad.
- ← Ga na 200 m rechtsaf en direct weer linksaf naar de Duitslandweg (fietspad).
- Ga na 3 km rechtsaf naar de Puntweg. (u passeert hierbij 2 rotondes die u recht oversteekt, bij de 2e rotonde gaat het fietspad aan de rechterkant van de Duitslandweg verder, richting Duitsland)
(Iets verderop bij de grens punt 3, Duitse soldaten aan de grens, kruising Duitslandweg en Puntweg, Bruchterveld)
- Ga na 600 m rechtsaf naar de Grote Kattendijk.
- ← Ga na 100 m linksaf naar de Kattendijk.
- ← Ga na 900 m linksaf naar de Emtenbroekerdijk.
- (Na 1,1 km aan de rechterkant punt 4, crash Duitse Juncker, nabij Emtenbroekerdijk 131, Bruchterveld)**
- (Na 1,3 km aan de rechterkant punt 5, Duitsers geven zich over, nabij Emtenbroekerdijk 23A, Bruchterveld)**
- ← Ga na 1,2 km linksaf naar de Verlengde Broekdijk.
(Na 1,2 km aan de linkerkant punt 6, Boerderij Weerts, Balderhaarweg 7, Kloosterhaar)
- (Na 750 m aan de rechterkant punt 7, Streekmuseum Kloosterhaar-Balderhaar, Verlengde Broekdijk 16, Kloosterhaar)**
- (Na 630 m aan de linkerkant punt 8, monument Joods werkkamp balderhaar, nabij Verlengde Broekdijk 19c, Kloosterhaar)**
- Ga na 270 m rechtsaf naar de Breeslootdijk.
- ← Ga na 2,3 km linksaf naar de Hongerdijk.
(100 m voorbij de T-splitsing waar u linksaf gaat punt 9, crash Donald Peter Drummond, nabij Breeslootdijk 4, Kloosterhaar)
- Ga na 1,5 km bij T-splitsing rechtsaf naar de dwarsweg, deze gaat over in de Geert Arendsweg.
- Ga na 115 m rechtsaf, eindpunt van deze fietstocht bij Broekdijk 36, Bruchterveld.

1

MONUMENT DONALD PETER DRUMMOND

Voor de kerk staat een monument ter nagedachtenis aan de Australische piloot Donald Peter Drummond (24 jaar), Warrant Officer bij de Royal Australian Air Force, die hier tijdelijk was begraven. Op Paasmaandag 1 april 1945 werd hij tijdens een missie met zijn Hawker Typhoon-toestel vlak bij Bruchterveld beschoten en stortte neer ten zuiden van de Breeslootdijk.

Omdat het te gevaarlijk was om vervoersmiddelen op de weg te gebruiken en Peter daardoor niet naar het kerkhof in Hardenberg kon worden gebracht, besloot men hem tijdelijk te begraven bij de Gereformeerde Kerk. Op 28 april 1945 werd hij herbegraven in Hardenberg.

Bruchterveld monument
Donald Peter Drummond.

2

DRAMA TIJDENS BEVRIJDINGSFEEST

Ter hoogte van huisnummer 21 kon je vroeger via een zandpad doorsteken naar Ribberink aan het Lijntje. Halverwege dit pad was een klein pleintje, waar op 9 mei 1945 een bevrijdingsfeest werd gehouden met een vreugdevuur en muziek. Twee jongens uit Bergentheim waren hier ook naartoe gekomen.

Twee grenswachten hadden hun post verlaten om mee te feesten en namen hun geweren mee. Na het afvuren van een vreugdeschot bleven de geweren geladen en stonden ze op scherp. Toen ze de wapens aan hun fietsen hingen, ging er per ongeluk een schot af, waarbij de twee jongens, Flierman en Schonewille, dodelijk werden getroffen. Het feest kwam daarmee abrupt tot een einde.

Bruchterveld – grenssteen.

3

DUITSE SOLDATEN AAN DE GRENS

Duitse soldaten vragen bij de grens waar Duitsland begint, trekken hun uniform uit, leggen hun geweer neer en lopen Duitsland binnen.

CRASH JUNCKER

Bruchterveld – Juncker.

Links achter het huis van H. Nijboer (destijds Snijders) aan de Kerkweg is op zondag 30 januari 1944 een Duits vliegtuig neergestort, een Junkers Ju 88 C-6.

Een van de vliegers brak zijn been toen hij met zijn parachute in een weiland landde. Bij het wrak lagen de lichamen van twee bemanningsleden.

DUITSERS GEVEN ZICH OVER

Op dit punt waren nog Duitse soldaten aanwezig, en toen ze weigerden zich snel over te geven, zorgde de loop van een tank ervoor dat ze van gedachten veranderden. Snijder en Ribberink kwamen aanlopen met een witte vlag, samen met enkele Duitse soldaten die zich alsnog wilden overgeven.

Herm Altena vond als kind een geweer in de bossen langs de grens. Hij nam het mee naar huis en probeerde de verweerde kogels uit het verroeste wapen te halen. Zijn vader zag dit, nam het geweer van hem af en begroef het naast de zandweg bij de Emtenbroekerdijk. Jaren later werd het bij wegwerkzaamheden teruggevonden, en het nieuws haalde zelfs de krant. Niemand begreep hoe het geweer daar terecht was gekomen – behalve Herm.

BOERDERIJ VAN ALBERTUS EN ZWAANTJE WEERTS

Albertus Weerts was een onmisbare verzetsman tijdens de Tweede Wereldoorlog. Ondanks de toenemende gevaren bleef hij cruciale berichten tussen verzetsgroepen doorgeven, waarbij hij alles uit het hoofd leerde om belastend materiaal te vermijden. Dankzij zijn onopvallende verschijning – een zestiger op klompen met een pet en een enkele voortand – zijn vermogen om zich dom voor te doen, en zijn beheersing van de Duitse taal waarmee hij de Duitsers waar nodig kon overbluffen, wist hij herhaaldelijk aanhoudingen te ontwijken. Zijn boerderij groeide uit tot een verzetscentrum waar velen om raad kwamen vragen.

Een bijzonder aspect van Weerts' verzetswerk was de schuilplaats op zijn boerderij, beschermd door een grote stier die hij "de Joodse wachter" noemde. De schuilplaats was verborgen achter een scheidingswand tussen de potstal en de opslag van strobalen. De houten wand aan de potstalzijde was besmeurd met mest, zodat het vrijwel onzichtbaar was dat er een luik in was gezaagd. Het luik kon aan de strobalkant worden gesloten. Onder de strobalen bevond zich een ruimte met slaapplaatsen voor onderduikers, die veilig en comfortabel was dankzij frisse lucht. Het toilet was vlakbij: alleen het luik hoefde even open om te kunnen plassen. De stier, die voor het luik patrouilleerde, schrikte Duitse soldaten af, zelfs tijdens zoekacties. Weerts bleef actief, zelfs in het laatste oorlogsjaar, toen hij als koerier op de fiets Duitse linies A overstak. Zijn moed, slimheid en barmhartigheid maakten hem een steunpilaar in het verzet. Zijn vrouw Zwaantje droeg hieraan bij met haar dagelijkse Bijbellezingen, die een bron van inspiratie vormden. Samen boden ze een veilige haven en hielpen talloze mensen tijdens een van de donkerste periodes in de geschiedenis.

Kloosterhaar – Albertus en Zwaantje Weerts.

Albertus en Zwaantje Weerts voor hun woning.

Albertus Weerts en zijn Joodse wachter (stier).

Scan voor meer informatie.

Streekmuseum Kloosterhaar-Balderhaar is gevestigd aan de Verlengde Broekdijk 16 in Kloosterhaar.

Streekmuseum Kloosterhaar-Balderhaar.

In het museum zijn verschillende exposities te bezichtigen over de geschiedenis van de omgeving. Waaronder een expositie over de Joodse werkkampen. Het museum is ieder zaterdagmiddag en elke tweede zondagmiddag van de maand van 13:30 tot 17:30 uur geopend. Bezoeken buiten deze tijden zijn mogelijk op afspraak.

Het luchtdrama van de Focke Wulf

In de buurt van het Streekmuseum werd op 23 januari 1945 een Duits gevechtsvliegtuig, een Focke-Wulf 190D-9, neergeschoten door een Spitfire en stortte neer in Balderhaar. De 24-jarige piloot, Oberleutnant Heinz Seiffert, wist met zijn parachute te ontsnappen, maar door de lage hoogte overleefde hij de landing niet. Buurtbewoners en Duitse soldaten vonden hem zwaargewond en brachten hem naar de woning van hoofdonderwijzer Bitter in Kloosterhaar, waar hij kort daarna overleed.

Graf Heinz Seiffert.

Duitse militairen hielden die nacht de dodenwacht bij de woning. Na de oorlog bezochten de heer en mevrouw Bitter zijn ouders in Duitsland om hen over zijn lot te informeren.

Scan voor meer informatie.

Joods werkkamp Balderhaar.

Werkkamp Balderhaar werd in 1938 gebouwd om werkloze mannen uit het westen van Nederland op te vangen. Op 10 juli 1942 veranderde het in een Joods werkkamp.

Werkkamp Balderhaar.

Hier verbleven 85 Joodse mannen uit Groningen. Het regime werd steeds strenger en op 3 oktober 1942 werden de mannen, tegelijk met hun gezinsleden thuis, gedeporteerd naar doorgangskamp Westerbork. Velen werden daarna afgevoerd naar Auschwitz, waar slechts enkelen de oorlog overleefden. Later, in het najaar van 1942, werd het kamp een evacuatiecentrum voor gezinnen die vanwege de bouw van de Atlantikwall uit kustgebieden

Scan voor meer informatie.

moesten vertrekken. In 1953 werd werkkamp Balderhaar ontmanteld en afgebroken, waarna de locatie werd gebruikt voor zandwinning.

VLIEGTUIGCRASH DONALD PETER DRUMMOND

Aan de Breeslootdijk staat een informatiepaneel over het vliegtuig dat hier op 1 april 1945 is neergestort, waarbij piloot Donald Peter Drummond om het leven kwam.

Na de crash hebben Boerman en enkele burens de piloot uit het wrak gehaald en hem vervolgens bij de kerk begraven. De persoon die verantwoordelijk was voor het bergen van het vliegtuig had geen interesse in de munitie die nog aan boord was en gooide deze in een nabijgelegen bosje of op de heide. Jaren later brak er brand uit in dat gebied, waardoor de achtergebleven munitie ontplofte.

Graf Donald Peter Drummond.

1. Streekmuseum Kloosterhaar-Balderhaar / Het luchtdrama van de Focke-Wulf
- Verlengde Broekdijk 16, Kloosterhaar

2. Monument Ioods werkkamp Balderhaar
- Nabij Verlengde Broekdijk 19c, Kloosterhaar

3. Brug bij Stellinga, Van Royenswijk
- Kruising nabij Verlengde Broekdijk 2, Kloosterhaar

4. Groepshuis NSB
- Dorpsstraat 42, Kloosterhaar

5. Monument Ioods werkkamp Kloosterhaar
- Nabij Groenedijk 3, Kloosterhaar

6. Voormalige Groenedijkbrug
- Nabij Groenedijk 11 en 52)

7. Dropping
- Nabij Driehoeksweg 21, Bruinehaar

8. Verzetwerk in Bruinehaar
- Driehoeksweg 9, Bruinehaar

9. Neergestorte B-24 bommenwerper
- Grensweg 1, Langeveen

10. Inval 1940
- Striepe 1, Wielen (Duitsland)

11. Neergestorte B-17
- Nabij Striepe 17, Wielen (Duitsland)

12. Neergestorte Focke-Wulf 190 van Hans Philipp
- Nabij Balderhaar 10, Wielen (Duitsland)

13. Boerderij van Albertus en Zwaantje Weerts
- Balderhaarweg 7, Kloosterhaar

Grensland Bevrijdingsroute ZUID I Langeveen - Kloosterhaar

QR-code
Routeyou navigatie

Start bij het Streekmuseum Kloosterhaar – Balderhaar (Verlengde Broekdijk 16). Aangegeven m/km telkens na het laatste aangegeven punt.

- ↑ Ga naar het zuidoosten op de Verlengde Broekdijk richting Kloosterhaar.
(Na 630 m links punt 2, Monument Joods werkkamp Balderhaar – nabij Verlengde Broekdijk 19c, Kloosterhaar). Vervolg de Verlengde Broekdijk richting Kloosterhaar)

(Na 1,2 km punt 3, brug bij Stellinga - kruising nabij Verlengde Broekdijk 2, Kloosterhaar)

- ↑ Verlengde Broekdijk wordt nu Dorpsstraat. Steek na 400 m de rotonde rechtover en blijf op de Dorpsstraat.
(Na 100 m rechts punt 4, Groepshuis N.S.B. - Dorpsstraat 42, Kloosterhaar)

- ← Ga na 100 m links naar de Groenedijk.
(Na 200 m links punt 5, Monument Joods werkkamp Kloosterhaar, nabij Groenedijk 3, Kloosterhaar)

- Ga na 130 m rechts en vervolg de Groenedijk (N343).
(Na 420 m op de N343 punt 6, voormalige Groenedijkbrug, nabij Groenedijk 11 en 52, Kloosterhaar)

Deze weg gaat nu over in de Driehoeksweg (N343).
(Na 1,1 km punt 7, Dropping, nabij Driehoeksweg 21, Bruinehaar)

(Na 1,5 km punt 8, verzetswerk Bruinehaar, Driehoeksweg 9, Bruinehaar)

- ← Steek na 570 m de Gravenlandweg over en volg nu de Langenhaarsweg, u komt onder een fietstunnel door.

- Ga na 290 m rechts naar de Hardenbergerweg.

- ← Ga na 450 m links naar de Kerklaan.

- Ga na 210 m rechts naar de Grensweg.

LET OP: Houdt halverwege links aan bij de T-splitsing (rechts is doodlopend), u komt langs de H. Pancratiuskerk.

(Aan het eind van de Kerklaan bij de Grensweg punt 9, B24 crash, Grensweg 1, Langeveen)

Vervolg de Grensweg 1 km tot de grens

- ↑ Grensweg gaat over in Striepe, vervolg deze weg nog 890 m.
(Na 890 m punt 10, inval Striepe, Striepe 1, Wielen)

- ↑ Striepe gaat over in Venndiek.
(Na 350 m punt 11, crash B17, nabij Striepe 17, Wielen)

- ↑ Venndiek gaat over in Vennweg en daarna de Balderhaar.

- ← Ga na deze wegen na 3,5 km linksaf naar de Balderhaar (bij Knotenpunt 99 – Knooppunt 99).
(Na 500 m rechts punt 12, Focke Wulf crash, nabij Balderhaar 10, Wielen)

- ↑ Na 620 m passeert u de grens
(Na 710 m links punt 13, woonhuis Albert en Zwaantje Weert - Balderhaarweg 7, Kloosterhaar)

- ← Ga na 130 m links naar de Verlengde Broekdijk
(Na 750 m eindpunt van de fietsroute bij het museum Kloosterhaar - Balderhaar (Verlengde Broekdijk 16))

STREEKMUSEUM KLOOSTERHAAR – BALDERHAAR

Streekmuseum Kloosterhaar-Balderhaar is gevestigd aan de Verlengde Broekdijk 16 in Kloosterhaar.

Streekmuseum Kloosterhaar-Balderhaar.

In het museum zijn verschillende exposities te bezichtigen over de geschiedenis van de omgeving. Waaronder een expositie over de Joodse werkkampen. Het museum is ieder zaterdagmiddag en elke tweede zondagmiddag van de maand van 13:30 tot 17:30 uur geopend. Bezoeken buiten deze tijden zijn mogelijk op afspraak. Voor meer informatie, bezoek de website: www.museumkloosterhaar.nl

Het luchtdrama van de Focke Wulf

In de buurt van het Streekmuseum werd op 23 januari 1945 een Duits gevechtsvliegtuig, een Focke-Wulf 190D-9, neergeschoten door een Spitfire en stortte neer in Balderhaar. De 24-jarige piloot, Oberleutnant Heinz Seiffert, wist met zijn parachute te ontsnappen, maar door de lage hoogte overleefde hij de landing niet. Buurtbewoners en Duitse soldaten vonden hem zwaargewond en brachten hem naar de woning van hoofdonderwijzer Bitter in Kloosterhaar, waar hij kort daarna overleed. Duitse militairen hielden die nacht de dodenwacht bij de woning. Na de oorlog bezochten de heer en mevrouw Bitter zijn ouders in Duitsland om hen over zijn lot te informeren.

Graf Heinz Seiffert.

MONUMENT JOODS WERKKAMP BALDERHAAR

Werkkamp Balderhaar werd in 1938 gebouwd om werkloze mannen uit het westen van Nederland op te vangen.

Op 10 juli 1942 veranderde het in een Joods werkkamp. Hier verbleven 85 Joodse mannen uit Groningen. Het regime werd steeds strenger en op 3 oktober 1942 werden de mannen, tegelijk met hun gezinsleden thuis, gedeporteerd naar doorgangskamp Westerbork. Velen werden daarna afgevoerd

Joods werkkamp Balderhaar.

Werkkamp Balderhaar.

naar Auschwitz, waar slechts enkelen de oorlog overleefden. Later, in het najaar van 1942, werd het kamp een evacuatiecentrum voor gezinnen die vanwege de bouw van de Atlantikwall uit kustgebieden moesten vertrekken. In 1953 werd werkkamp Balderhaar ontmanteld en afgebroken, waarna de locatie werd gebruikt voor zandwinning.

Scan voor meer informatie.

BRUG BIJ STELLINGA

Luisterplek: Weerts en de Duitse soldaat

Hier kunt u luisteren naar het verhaal dat zich afspeelde op een van de laatste dagen van maart 1945.

Scan voor meer informatie.

Brug bij Stellinga, van Royenswijk.

GROEPSHUIS NSB

Groepshuis NSB.

Op zaterdagavond 28 maart 1942 wijdde de NSB-groep Bergentheim hun groepshuis in, gevestigd in een voormalige garage in Kloosterhaar. Het gebouw was door gezamenlijke inspanning omgebouwd tot feestzaal en versierd met propagandamateriaal, waaronder een groot portret van NSB-leider Anton Mussert, Nederlandse en Duitse vlaggen, en afbeeldingen van de Nationaal-Socialistische Beweging, de Nationale Jeugdstorm en de Waffen-SS.

Tijdens de bijeenkomst sprak groepsleider Ooms zijn dank uit aan de leden voor hun bijdragen aan het nieuwe groepshuis. Ook werden vlaggen overhandigd: een nieuwe NSB-vlag en een Jeugdstorm-vlag met de leus "In Godsvertrouwen alles voor het Vaderland." Een spreker benadrukte de ideologie van het nationaalsocialisme en de strijd voor een "nieuwe orde" en een "herboren Europa."

Op 6 juni 1944 bezocht NSB-leider Mussert verschillende groepen binnen de kring Noord-Overijssel. Hij kwam ook naar Kloosterhaar, waar hij de wacht inspecteerde van mannen uit het N.A.D. (Nederlandse Arbeidsdienst) kamp Bergentheim. Schoolkinderen waren verplicht aanwezig en moesten op een vooraf bepaald teken juichen. Als stil protest weigerden zij dit te doen.

MONUMENT JOODS WERKKAMP KLOOSTERHAAR

Werkkamp Kloosterhaar werd in 1938 gebouwd om werkloze mannen uit het westen van Nederland op te vangen. Vanaf april 1939 huisvestte het kamp Nederlandse soldaten die de grens bewaakten vanwege de toenemende oorlogsdreiging vanuit Duitsland.

Werkkamp Kloosterhaar.

Werkkamp Kloosterhaar.

Op 10 mei 1940 werd het kamp overrompeld door Duitse troepen, waarna de Nederlandse soldaten krijgsgevangen werden genomen. Op 10 juli 1942 veranderde het kamp in een Joods werkkamp. Hier werden 85 Joodse mannen uit Groningen ondergebracht. Het regime werd steeds strenger en op 3 oktober 1942 werden de mannen, tegelijk met hun gezinsleden thuis, gedeporteerd naar doorgangskamp Westerbork. Velen werden daarna afgevoerd naar Auschwitz, waar slechts enkelen de oorlog overleefden. Later, in het najaar van 1942, werd het kamp een evacuatiecentrum voor gezinnen die vanwege de bouw van de Atlantikwall uit kustgebieden moesten vertrekken. In 1949 werd kamp Kloosterhaar deels afgebroken en sommige gebouwen werden hergebruikt. Uiteindelijk werd het kamp in 1964 volledig gesloopt.

Scan voor meer informatie.

VOORMALIGE GROENEDIJKBRUG

De Groenedijkbrug speelde een belangrijke rol in zowel de turfhandel als de Tweede Wereldoorlog. Oorspronkelijk diende de Pluuswijk, die verbonden was met de Engbertsdijkswenen en de Van Roijenswijk, voor het transport van turf naar Bergentheim.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog

Op 10 mei 1940, bij de Duitse invasie van Nederland, werd de brug strategisch belangrijk. Het 22ste Reiterregiment, onder leiding van Freiherr Von Thüringen, viel via de Striepe/Kloosterhaar Nederland binnen. Om 03.40 uur viel een Duitse voorhoedeafdeling de Nederlandse militairen bij de Groenedijkbrug aan. Met lichte mitrailleur en geweren werd de aanval echter afgeslagen. Zelfs toen de tegenstander een volledig eskadron in de strijd wierp,

Soldaten, mobilisatie.

slaagde hij er niet in om het groepje te overmeesteren. Uiteindelijk groeide de Duitse overmacht tot enkele honderden soldaten, waarna de tegenstand moest worden opgegeven. Het gevecht had op dat moment al 1,5 uur geduurd. De Duitsers rukten verder op en gingen via de Boerendijk naar het Overijssels Kanaal, om daarna richting Diffelen te trekken om de vechtbrug in handen te krijgen.

Bombardement in 1944

Op 11 januari 1944, omstreeks 12.15 uur, lieten geallieerde bommenwerpers negen bommen vallen aan de oostzijde van de weg. Hoewel de bommen aanzienlijke schade aanrichtten aan de brugwachterswoning en omliggende huizen, vielen er geen persoonlijke slachtoffers. Twee bommen ontploften niet, en de kraters die achterbleven, werden later door de jeugd van Kloosterhaar gebruikt om hun eerste zwemervaring in op te doen.

10 april 1945

Nadat Kloosterhaar op 5 april 1945 door de Canadezen bevrijd werd, kwamen op 10 april vanuit Tubbergen de 1e Poolse Pantserdivisie (Brygada Pancernych Strzelców) Kloosterhaar binnen. Met hun zware tanks konden ze echter niet door de bovenbouw van de Groenedijkbrug. Nadat een tank zich hierin had klemgereden, werd het bovengedeelte van de brug door de tank aan de kant gegooid en de brug is nooit meer in werking geweest.

Scan voor meer informatie.

DROPPING

In december 1944 werd in Bruinehaar door verzetsleden een dropping van materiaal georganiseerd. Het droppingsveld werd zorgvuldig geselecteerd. Via Radio België en Radio Oranje werd gemeld wanneer de dropping zou plaatsvinden, maar het duurde zes pogingen voordat het daadwerkelijk doorging.

De dropping was goed voorbereid. Vanuit een verzamelpunt in de Pollen fietsten de verzetsmannen naar het afwerfterrein. Hier werden peilzenders en lampen geplaatst om de afwerp plek te markeren. Vaak naderde een vliegtuig dat later bleek te zijn een Duitse nachtjager, die vermoedelijk de peilzender had opgemerkt. Uiteindelijk arriveerde het geallieerde vliegtuig, en parachutes brachten 18 containers naar beneden. Deze werden door de verzetsmannen snel verzameld en verborgen. De inhoud van de containers, waaronder wapens en radioapparatuur, werd zorgvuldig verdeeld en verstopt. De gedropte materialen werden later ingezet door het verzet.

Scan voor meer informatie.

VERZETSWERK IN BRUINEHAAR

In oktober 1940 verhuisde de familie Ormel naar een boerderij in Bruinehaar. De boerderij, die werd gepacht van de graaf van Rechteren Limpurg, bood kansen om het land te ontginnen en een nieuw leven op te bouwen. Tijdens de Tweede Wereldoorlog speelde de boerderij een cruciale rol in het verbergen van onderduikers.

In 1941 kwam de eerste onderduiker bij hen terecht. Gaandeweg werden er meer mensen gehuisvest, waaronder de Belgische parachutisten François en Gaston, die in 1944 achter vijandelijke linies werkten. Deze mannen bedienden een radiotoestel om berichten naar Engeland te sturen en verbleven aanvankelijk in een bunker achter de boerderij.

De situatie werd steeds riskanter doordat het radiotoestel de aandacht van de Duitsers kon trekken. Als oplossing verhuisden de parachutisten tijdelijk naar een koud en vochtig dodenhuisje op een kerkhof in Bruinehaar. Dit bleek echter een onhoudbare situatie. François dreigde de missies te staken als er geen moderner zendapparaat kwam. Dit werd uiteindelijk geregeld, waarna ze hun werk voortzetten op de vliering van de boerderij. Na zes weken moesten François en Gaston vertrekken om ontdekking door de vijand te vermijden. De moed en hulpvaardigheid van het gezin in Bruinehaar speelden een belangrijke rol in de verzetsactiviteiten tegen de bezetter.

Scan voor meer informatie.

NEERGESTORTE B24 BOMMENWERPER NABIJ BRUINEHAAR

Op 23 maart 1944 stortte een Amerikaanse B-24 bommenwerper, genaamd "The Lame Duck", neer in de Engbertsdijkvenen nabij Bruinehaar. Het toestel was op weg naar Duitsland met tien bemanningsleden, maar raakte door slecht weer uit koers. Bij de crash kwamen twee bemanningsleden om het leven: James W.W. Hamilton en John D. MacKenzie. Hun lichamen werden eerst begraven op de begraafplaats in Bruinehaar en later respectievelijk herbegraven in Amerika en Margraten.

B24 crew.

Acht overlevenden, waaronder George T. King en Roland P. Kleppin, werden door de Duitsers krijgsgevangen genomen. Het wrak van het vliegtuig, dat vier meter diep insloeg, kon niet volledig geborgen worden. Na de oorlog werden onderdelen, waaronder een propeller, geborgen en gebruikt voor een monument aan de Grensweg 1 in Langeveen. Dit monument eert de gesneuvelden en houdt het verhaal levend.

Loop Plegt vervaardiger monument.

INVAL 1940 (STRIEPE)

Op 10 mei 1940 trokken de Duitsers Nederland binnen langs meerdere wegen, waaronder via de grensstreek van Overijssel. Een belangrijke route liep door het grensgebied van de Striepe bij Langeveen en Bruinehaar.

Vanaf de Striepe marcheerde een deel van de Duitse cavaleriedivisie via de Strieperdijk naar grenspaal 99 (deze weg is op de topografische kaart van 1939 zichtbaar, maar is nu deels niet meer in gebruik), een plek waar de grenzen van Duitsland, Twente en Salland samenkomen. Hier splitsten de troepen zich: een deel trok richting Kloosterhaar, terwijl anderen richting Langeveen en Bruinehaar gingen.

Grenssteen Striepe.

Het uiteindelijke doel vanuit Overijssel was om snel door te stoten richting de Afsluitdijk en het IJsselmeer. Deze gebieden waren strategisch belangrijk omdat ze een barrière vormden tussen het noorden en westen van Nederland. Ondanks hevige tegenstand op plekken zoals de Afsluitdijk, konden de Duitsers dankzij hun overmacht uiteindelijk verder oprukken na de capitulatie van Nederland.

Scan voor meer informatie.

NEERGESTORTE B-17 NABIJ STRIEPE

Op 10 februari 1944 woedde opnieuw een grote luchtslag boven Overijssel. Amerikaanse formaties waren op weg om de industriestad Braunschweig te bombarderen. Echter, nog voordat deze strijdmacht de Nederlandse kust bereikte, werd zij al gesignaleerd door radarposten. Via onder andere de 3e Jagddivision werden talrijke Fliegerhorsten gealarmeerd, waardoor de Luftwaffe 300 jachtvliegtuigen de lucht in wist te brengen. Rond 11.15 uur begon een hevige luchtstrijd.

B17 (vliegend Fort).

Een van de eerste slachtoffers was de B-17F 42-30337 van de 570th Bomb Squadron, 390th Bomb Group. Het toestel ontplofte in de lucht en kwam in stukken neer rond de boerderij van de familie Klinge in De Striepe. Zeven bemanningsleden kwamen om het leven; de overige drie werden gevangen genomen. Deze neergestorte B-17 had als naam: "8 Ball/Flack Hack"

Omgekomen bemanningsleden:

James F McAuliffe	Waist Gunner
James Milazzo	Waist Gunner
Rupert Townes Farr	Tail Gunner
Donel O'Brien	Navigator
Michael Chernick	Ball Turret Gunner
Grady E Dover	Pilot
Henry E Smith	Radio Operator Gunner

Overlevenden:

John F Beard	Co-Pilot
Cloud Hodgson	Bombardier
Chester A Gillen	Top Turret Gunner

12

NEERGESTORTE FOCKE WULF 190 VAN HANS PHILIPP

Op 8 oktober 1943 stortte de Duitse piloot Hans Philipp met zijn Focke-Wulf 190 neer tussen Balderhaar en Wielen. Hij leidde een onderscheppingsmissie tegen Amerikaanse B-17 bommenwerpers. Philipp wist een Amerikaanse P-47 Thunderbolt neer te schieten, maar zijn eigen vliegtuig werd beschadigd door defensief vuur. Op lage hoogte sprong hij uit zijn toestel, maar zijn parachute opende niet. Hij kwam neer in de buurt van Itterbeck en overleed ter plekke.

Hans Philipp was een van de meest succesvolle Duitse gevechtspiloten, met 206 luchtoverwinningen, voornamelijk behaald aan het Oostfront. Hij vloog meer dan 500 missies en ontving hoge onderscheidingen, waaronder het Ridderkruis met Eikenloof en Zwaarden. In 1943 was hij commandant van Jagdgeschwader 1, verantwoordelijk voor de luchtverdediging van Duitsland.

Hans Philipp (piloot Focke Wulf).

Scan voor meer informatie.

Focke Wulf.

13

BOERDERIJ VAN ALBERTUS EN ZWAANTJE WEERTS

Albertus Weerts was een onmisbare verzetsman tijdens de Tweede Wereldoorlog. Ondanks de toenemende gevaren bleef hij cruciale berichten tussen verzetsgroepen doorgeven, waarbij hij alles uit het hoofd leerde om belastend materiaal te vermijden.

Dankzij zijn onopvallende verschijning – een zestiger op klompen met een pet en een enkele voortand – zijn vermogen om zich dom voor te doen, en zijn beheersing van de Duitse taal waarmee hij de Duitsers waar nodig kon overbluffen, wist hij herhaaldelijk aanhoudingen te ontwijken. Zijn boerderij groeide uit tot een verzetscentrum waar velen om raad kwamen vragen.

Albertus en Zwaantje Weerts voor hun woning.

Een bijzonder aspect van Weerts' verzetswerk was de schuilplaats op zijn boerderij, beschermd door een grote stier die hij "de Joodse wachter" noemde. De schuilplaats was verborgen achter een scheidingswand tussen de potstal en de opslag van strobalen. De houten wand aan de potstalzijde was besmeurd met mest, zodat het vrijwel onzichtbaar was dat er een luik in was gezaagd. Het luik kon aan de strobalkant worden gesloten. Onder de strobalen

Albertus Weerts en zijn Joodse wachter (stier).

bevond zich een ruimte met slaapplekken voor onderduikers, die veilig en comfortabel was dankzij frisse lucht. Het toilet was vlakbij: alleen het luik hoefde even open om te kunnen plassen. De stier, die voor het luik patrouilleerde, schrikte Duitse soldaten af, zelfs tijdens zoekacties.

Weerts bleef actief, zelfs in het laatste oorlogsjaar, toen hij als koerier op de fiets Duitse linies overstak. Zijn moed, slimheid en barmhartigheid maakten hem een steunpilaar in het verzet. Zijn vrouw Zwaantje droeg hieraan bij met haar dagelijkse Bijbellezingen, die een bron van inspiratie vormden. Samen boden ze een veilige haven en hielpen talloze mensen tijdens een van de donkerste periodes in de geschiedenis.

Scan voor meer informatie.

1. **Monument Oudeweg, Mariënborg**
 - Nabij Oudeweg 24a, Mariënborg (het monument bevindt zich in het plantsoen tussen de Nieuweweg en de Oudeweg)
2. **Kerk Stationsweg, ds. Wolfert**
 - Stationsweg 3, Mariënborg
3. **Spoorweg Monument Stationsweg**
 - Nabij Stationsweg 3, Mariënborg
4. **Woonhuis Wolter Oordt**
 - Nabij Westerweg 8, Beerzerveld
5. **Woonhuis familie De Bruin**
 - Stenendijk 1, Beerzerveld
6. **Plek waar Berend Van Der Veen dodelijk werd getroffen**
 - Nabij Noorderweg 111, Vroomshoop
7. **Plek waar Nijboer, Oosterveen en Schipper in een vuurgevecht dodelijk zijn getroffen**
 - Nabij 1e Polderweg 14, Beerzerveld

8. **Messerschmitt gecrasht aan de Beerzerhaar**

- Nabij T-splitsing Beerzerhaar – 1e Polderweg

9. **Messerschmitt gecrasht in Junne**

- Hoek Nieuwe Hammerweg – Wiegmanweg, Junne

10. **Afwerpterrein Stegeren**

- Stegerdijk bij monument, Stegeren

11. **Focke Wulf crash Duffelen**

- Begin fietspad Schalmmaatdijk t.h.v. Natuurterrein de Klashorst, Duffelen. Informatiebord wordt in de loop van 2025 geplaatst

Grensland Bevrijdingsroute

WEST I

Mariënborg

QR-code
Routeyou navigatie

Start bij het oorlogsmonument 'Treurende moeder en kind' (punt 1, nabij Oudeweg 24a, Mariënborg). Het monument bevindt zich in het plantsoen tussen de Nieuweweg en de Oudeweg in Mariënborg. Aangegeven m/km telkens vanaf het laatste aangegeven punt.

- ↑ Ga 335 m via het fietspad naar het zuidoosten op de Nieuweweg, richting de Stationsweg.
- ← Sla linksaf naar de Stationsweg.
(Na 20 m links Punt 2, Mariënborg Nederlands Gereformeerde kerk, Stationsweg 3, Mariënborg en rechts aan de spoorlijn punt 3, spoorweg monument, nabij Stationsweg 3)
- ← Ga terug naar de Nieuweweg en sla linksaf naar de Kloosterdijk, fiets eerst links op het fietspad en later rechts.
- Sla na 1,1 km rechtsaf naar de Westerweg,
(Na 150 m rechts punt 4, woonhuis Wolter Oordt (Boerderij Content), nabij Westerweg 8, Beerzerveld, nu staan hier nieuwe woningen)
- ← Sla na 1,3 km linksaf de brug over en ga rechtdoor naar de Stenendijk.
(Na 580 m links punt 5, Stenendijk 1, Beerzerveld, woonhuis familie de Bruin, de Bruinhof, nu staat hier een nieuwe boerderij)
- ↑ Ga 580 m terug naar het noordwesten / op de Stenendijk, richting het kanaal.
- ← Ga de brug over en sla linksaf naar / de Westerweg.
- Sla na 450 m rechtsaf naar de 1e Polderweg.

LET OP: Ongeveer 400 m verderop richting Vroomshoop punt 6, B. v/d Veen, nabij Noorderweg 111, Vroomshoop.

LET OP: Na 1,5 km ter hoogte van 1e Polderweg 16 punt 7, vuurgevecht met Duitsers, nabij 1e Polderweg 14, Beerzerveld.
- ↑ Vervolg de 1e Polderweg nog 500 m, richting de Beerzerhaar.
- ← Sla linksaf naar de Beerzerhaar.
(Na 130 m aan de linkerkant punt 8, monument crash Messerschmitt, nabij T-splitsing Beerzerhaar - 1e Polderweg, Beerzerveld)
- ↑ Vervolg de Beerzerhaar, houd na 3,2 km rechts aan naar de Nieuwe Hammerweg.
- ← Sla na 2,1 km na dit punt linksaf naar de Beerzerweg.
- Sla na 19 m rechtsaf naar de Nieuwe Hammerweg, richting Junne.
- Na 1,2 km Flauwe bocht naar rechts, blijf op de Nieuwe Hammerweg.
(Na 120 m aan de rechterkant punt 9, crash Messerschmitt, Hoek Nieuwe Hammerweg – Wiegmanweg, Junne)
- ↑ Ga nog 180 m rechtdoor op de Nieuwe Hammerweg, gaat over in de Junnerweg, ga de Vechtbrug over bij de stuw.
- Sla na 600 m rechtsaf naar de Stegerdijk.
- Volg de Stegerdijk 750 m en sla dan rechtsaf bij erva Praestinct, Stegerdijk gaat over in de Spijkerweg, u maakt een rondje in Stegeren. Blijf de weg volgen, de Spijkerweg gaat weer over in Stegerdijk.
(Na 2,3 km aan de rechterkant punt 10, afwerpterrein Stegeren, Stegerdijk bij monument, Stegeren)
- ↑ Ga nog 600 m naar het noordwesten op de Stegerdijk, richting de Watersteeg. Hou rechts aan.
- Sla rechtsaf naar de Watersteeg, deze weg gaat over in een fietspad.
- Sla na 1,2 km in een flauwe bocht naar rechts en blijf de Watersteeg volgen. De Watersteeg gaat na 560 m over in de Landsweg.
- Sla na 900 m rechtsaf naar de Onderveldsweg, blijf het fietspad volgen.
- ← Sla na 1,2 km linksaf, de Grote Esweg, u passeert een tunneltje bij de N36
- ← Sla na 920 m linksaf naar de Rheezerweg.
- Sla na 500 m rechtsaf naar de Schalmmaatdijk (fietspad).
(Na 75 m aan de linkerkant punt 11, informatiepunt crash Focke Wulf, 1. begin fietspad Schalmmaatdijk t.h.v. Natuurterrein de Klashorst, Diffelen. Dit informatiebord wordt in de loop van 2025 geplaatst)
- ← Ga 75 m terug en ga linksaf naar de Rheezerweg, u gaat de Vechtbrug over.
- ↑ Ga na 2,9 km rechtdoor bij het kruispunt bij de Beerzerweg.
(Eindbestemming na 160 m bij het oorlogsmonument (nabij Oudeweg 24a, Mariënborg, het monument bevindt zich in het plantsoen tussen de Nieuweweg en de Oudeweg in Mariënborg).

MONUMENT OUDEWEG

Op de grens van Ommen en Mariërborg herinnert een monument aan de periode 1940-1945. Dit oorlogsmonument toont een beeld van een treurende moeder met kind. “Een dochter zonder vader, een vrouw zonder haar man.

De oorlog scheurde het gezin uit elkaar. De mannen werden tewerkgesteld, de vrouwen bleven achter. Sterke vrouwen met verdriet”, aldus de tekst op de sokkel. Onder het beeld staan de namen: P.H. Wolfert, W. Oordt, M. Grendelman, K. Huibers, H. de Lange, G.W. Nijboer, G. Oosterveen en H.J. Schipper. Acht namen van mensen uit Beerze, Beerzerveld en Mariërborg. Acht mensen die destijds ruw uit het hart van

hun familie en uit de samenleving werden weggerukt. Het beeld toont een moeder met dochter, waarbij het meisje haar hoofd en armen tegen haar moeder aanlegt, zoekend naar steun en troost, terwijl de moeder haar arm beschermend om het meisje heeft gelegd. Op deze plek leeft de herinnering voort. Hier wordt jaarlijks op 4 mei op passende wijze herdacht dat vrijheid niet vanzelfsprekend is. Het verhaal achter deze acht namen moeten we blijvend doorgeven.

*Zij vecht tegen haar tranen
Wil niet laten zien
Dat ze net zo bang is als
de dochter
Wanhopiger misschien*

*In elanders armen
Een moment staan ze daar
Sterke vrouwen troosten
Houden van elkaar*

JT.

Monument “Treurende moeder met kind” aan de Oudeweg te Mariërborg.

Scan voor meer informatie.

waarbij veel onderduikers via zijn bemiddeling een veilig onderkomen vonden.

Vlak voor de bevrijding, op 25 maart 1945, leidde hij zijn laatste kerkdienst en bediende hij voor het laatst het Avondmaal in de kerk van Mariërborg. In de nacht van zondag op maandag werden door de ondergrondse verzetsorganisatie nabij Mariërborg meerdere bruggen opgeblazen en de spoorweg vernield, om de Duitse terugtocht te bemoeilijken. Tijdens een gevecht tussen de Duitse stationswacht en enkele NSB'ers, waarbij één NSB'er sneuvelde en een andere gewond raakte, werd ds. Wolfert gewaarschuwd door een NSB'er die hij had verbonden. Deze NSB'er raadde hem aan te vluchten, aangezien er represaillemaatregelen dreigden.

Diezelfde maandag werden meerdere verdachten gearresteerd, waaronder ds. Wolfert, die besloten had nog even op de boerderij te blijven, maar op dat moment klaarstond om te vertrekken. Hij werd naar het kamp ‘Erika’ overgebracht en verhoord, waarna hij naar de gevangenis in Almelo werd vervoerd. In zijn laatste brief aan zijn echtgenote schreef hij: “God sterkt mij. Heb goede moed. Misschien is mijn levenstaak nog niet ten einde en heb ik Zijn Raad nog niet uitgediend. Het zij zo. (...) Verblijdt u in de hoop, zijt geduldig in de verdrukking en volhardt in het gebed”.

Op donderdag 29 maart 1945 werd hij, samen met dertig andere gevangenen, per auto naar Wierden overgebracht. Bij het verlaten van de gevangenis zei hij nog: “Ik zal door ‘s vijands zwaard niet sterven, maar leven door Gods genade, voor Hem en voor Nederland en Oranje”. De eerste groep gevangenen, waaronder ds. Wolfert, werd in Wierden langs de kant van de weg gefusilleerd, de anderen werden bij Rijssen vermoord.

Ds. P.H. Wolfert, Mariërborg (1902-1945).

*‘God sterkt mij’
Als ik mij verzet
Tegen Duitse onderdrukking
Kniel ik in gebed
Het laatste avondmaal
Gedrenkt in brood en bloed
Kijk omhoog en bidt
Houdt stand
Heb goede moed*

JT.

Scan voor meer informatie.

KERK STATIONSWEG. DS WOLFERT

U staat nu voor de kerk waar ds. P.H. Wolfert predikant was voor en tijdens de oorlog. Zijn ambtelijke loopbaan kende slechts één kerk: de Gereformeerde Kerk te Mariërborg in Overijssel, waar hij op 12 maart 1933 intrede deed. Zodra de Tweede Wereldoorlog uitbrak, raakte hij betrokken bij het illegale verzet. Hij zette zich in voor de hulp aan Joodse en andere onderduikers en voor de veilige terugkeer van uit Duitsland ontsnapte krijgsgevangenen.

Het was al snel duidelijk dat de bezetters hem in het vizier hadden, en daarom moest hij in november 1942 onderduiken. Hij nam de schuilnaam A. Brandsma aan en verdween uit het openbare leven. Hij dook onder in de Wieringermeer en in het westen van het land. Toen hem in de zomer van 1944 werd verteld dat hij zonder gevaar terug naar Mariërborg kon, keerde hij naar zijn gemeente terug. Daar zette hij zowel zijn predikantswerk als zijn illegale activiteiten voort,

MONUMENT STATIONSWEG

De plaquette bij het NS-station te Mariërborg (gemeente Hardenberg) herinnert aan twee personeelsleden van de Nederlandse Spoorwegen, die tijdens de bezettingsjaren om het leven kwamen door oorlogshandelingen. De namen van de slachtoffers zijn: K. Huibers en H. de Lange.

Klaas (Nicolaas) Huibers werd geboren op 5 april 1886 te Wognum (West-Friesland) in een Rooms-Katholiek gezin. Tijdens de oorlogsjaren woonde hij in Bergentheim, maar werkte als stationschef in Mariërborg. Hij was actief in het verzet, waar hij onder andere illegale transporten per spoor organiseerde en zorgde voor de veilige terugkeer van neergeschoten geallieerde piloten.

Spoorwegmonument aan de Stationsweg te Mariënberg.

De tekst op de plaquette luidt:

*'TER GEDACHTENIS AAN HEN DIE VIELEN
1940 - 1945. K. HUIBERS EN H. DE LANGE'.*

Op 17 september 1944 riep de regering in Londen op tot een spoorwegstaking. Huibers volgde dit onmiddellijk op en dook onder op de boerderij van de familie De Bruin aan de Stenendijk te Beerzerveld, waar hij zich in gezelschap van verzetsleden en geallieerde piloten bevond. In februari 1945 ontsnapte hij aan een inval van de S.D. die dacht dat Huibers onder de naam Klaas de Boer een evacuë uit IJmuiden was. Helaas werd hij in de nacht van 27 op 28 februari 1945 verraden door de landwacht. Tijdens de razzia werd een landwachter gedood, en acht mannen, waaronder Huibers, werden gevangen genomen.

Na een verblijf in het Huis van Bewaring te Almelo, werd Huibers, net als andere gevangenen, in maart 1945 slachtoffer van represailles na een aanslag op hoge Duitse officieren. Op 8 maart 1945 werd hij, samen met anderen, gefusilleerd bij De Woeste Hoeve. Klaas Huibers was 57 jaar oud.

Harm de Lange werd op 24 november 1922 geboren in Mariënberg. Hij werkte bij de Nederlandse Spoorwegen en was koster in de gereformeerde kerk van Mariënberg. In de oorlog sloot hij zich aan bij een verzetsgroep die zich richtte op hulp aan onderduikers en geallieerde piloten, en zelfs in de kerk werden schuilplaatsen ingericht. Daarnaast nam hij deel aan sabotageacties.

Nicolaas-Huibers.

In maart 1945, toen de geallieerden oprukten, kregen eenheden van de Binnenlandse Strijdkrachten de opdracht om bruggen en spoorwissels onklaar te maken om de Duitsers te hinderen. Op 25 maart 1945 nam Harm deel aan een sabotageactie aan de spoorlijn bij Mariënberg. De explosies alarmeerden de Duitsers, en tijdens een vuurgevecht raakte Harm gewond. Hij bleef bij de spoorlijn liggen, waar hij door Duitse soldaten en leden van het Kontroll-Kommando van kamp Erica werd gedood. Zijn lichaam moest de gehele dag daar blijven liggen ter afschrikking. Harm de Lange was 22 jaar oud.

Harm de Lange.

4

WOONHUIS WOLTER OORDT

U bevindt zich hier op de locatie van de boerderij "Content", waar Wolter Oordt heeft gewoond. Deze boerderij is inmiddels afgebroken. Wolter Oordt was actief in het verzet, waar hij onderduikers hielp, persoonsbewijzen vervalste en illegale bonkaarten en lectuur, zoals het dagblad Trouw, verspreidde. Samen met dominee Pieter Hendrik Wolfert en stationschef Wicher Hento uit Mariënberg werkte hij vanuit de kerk. Oordt was nauw betrokken bij het verzetswerk en werkte veel samen met zijn gereformeerde plaatsgenoot Mannes Grendelman. Samen verspreidden zij het illegale dagblad Trouw.

Oordt dook regelmatig onder bij Grendelman om de Arbeitseinsatz te ontwijken of wanneer zijn verzetsactiviteiten te risicovol werden. Beiden waren lid van de verzetsgroep Salland, actief rondom het afwerpterrein Stegeren, tussen Ommen en Hardenberg, waar wapens, explosieven en geheime agenten werden gedropt. Oordt was een principieel persoon en werd het vertrouwenspersoon van de groep. De codenaam van het Stegerenseveld was 'Evert', vernoemd naar kapitein Albert Ferdinand Lancker, de leider van het Sallands verzet. Oordt was eerst lid van de seinpost bij Stegerveld, en vanaf september 1944 voerde hij de functie van sectiecommandant bij de Binnenlandse Strijdkrachten in Mariënberg, onder de schuilnaam Kees.

Monument op het kerkhof van Bergentheim waar Wolter Oordt begraven ligt.

De tekst op het monument op het Kerkhof in Bergentheim luidt:

*'STRIJDERS VOOR GOD, NEDERLAND EN
ORANJE, GEFUSSILLEERD TE VARSSEVELD,
2 MAART 1945'.*

*ZIJ HEBBEN DE GOEDE STRIJD GESTREDEN
ZIJ HEBBEN DEN LOOP GEËINDIGD
ZIJ HEBBEN HET GELOOF BEHOUDEN
VOORTS IS HEN WEGGELEGD DE KROON
DER RECHTVAARDIGHEID
2 TIM. 4:7 EN 8A*

*GODS LIEFSTE, TOT DE DOOD
GETROUWE KIND'REN
ZIJN STERVENDE DEN
ANTICHRIST TE STERK,
WANT HUN VERGOTEN BLOED IS
'T ZAAD DER KERK;
WAT MACHT TER WERELD ZOU
HUN BLOEI VERHIND'REN?'*

Mannes Grendelman.

Wolter Oordt.

voor het ombrengen van vier Duitse militairen door de verzetsgroep De Bark, die haar hoofdkwartier had in de boerderij in De Heurne bij Dinxperlo.

Op 27 april 1945, na de oorlog, werden de gevallen gezamenlijk herbegraven in Bergentheim, waar hun graven nu een monument vormen. Na de oorlog werd in Beerzerveld een straat naar Wolter Oordt vernoemd en ontving hij, net als Grendelman, het Verzetshedenkingskruis.

Scan voor meer informatie.

5

WOONHUIS FAMILIE DE BRUIN

Hier stond de boerderij waar de familie De Bruin in de oorlog woonde, De Bruinhof. Hier woonde vader De Bruin met zijn drie dochters Aaltje, Fijgje en Marie, en zijn zonen Arie, Cornelis en Willem. Enkele honderden meters verderop woonde ook een zoon, Marinus de Bruin, samen met zijn vrouw.

Boerderij familie de Bruin.

*Soms vraag ik mij af
Zou ik het doen
Of ben ik te laf
Om onderduikers te verstoppen
Met gevaar voor eigen leven
Vluchtelingen een nieuwe toekomst
geven*

J.T.

De familie De Bruin had al een lange geschiedenis van betrokkenheid bij het verzet. Op zowel de boerderij als in de woning van Marinus vonden veel onderduikers en verzetsmensen tijdelijk onderdak. Marinus speelde een sleutelrol in het onderhouden van contacten met verschillende verzetsorganisaties uit de regio. Hij was verantwoordelijk voor het vervoeren van onderduikers en

De familie de Bruin, van links naar rechts Pieter, Marinus, Cornelis, Arie en Willem.

6

PLEK WAAR BEREND VAN DER VEEN DODELIJK WERD GETROFFEN

Op 5 april, vlak voor de bevrijding, gebeurde een tragisch ongeval. Berend van der Veen wilde te voet van zijn woonplaats aan de Waaijerinkweg (waar het Golfje was) naar Vroomshoop gaan om de bevrijders die daar binnenkwamen te zien.

Berend van der Veen.

die zich aan de andere kant van het kanaal verscholen hadden. In eerste instantie ging hij plat op de grond liggen toen de Duitsers begonnen te schieten, maar toen hij probeerde te vluchten achter een roggebult, werd Berend dodelijk geraakt.

Hij liep eerst langs de spoorlijn en vervolgens schuin naar de splitsing van de Noorderweg met de Polderweg. Daar, achter het eerste huis aan het kanaal, werd hij plotseling onder vuur genomen door Duitse militairen

maakte deel uit van de groep die betrokken was bij de wapendroppings op het Stegerderveld. Tevens was hij verantwoordelijk voor de opslag en het vervoer van de gedropte wapens en munitie.

Scan voor meer informatie.

*Toen hij hoorde
Dat de bevrijders
Dichterbij kwamen
Wilde hij ze zien*

*Toen hij hoorde
Dat de Duitsers
Dichterbij kwamen
Was het te laat
misschien*

*Onder vuur
Genomen
Plat
Op de grond
Achter
Een roggebult
Omgekomen
Zeg mij waarom*

J.T.

PLEK WAAR NIJBOER, OOSTERVEEN EN SCHIPPER IN EEN VUURGEVECHT DODELIJK ZIJN GETROFFEN

Gerrit Willem Nijboer.

Hendrik Jan Schipper.

In dit weiland langs de Eerste Polderweg werd Geert Oosterveen op 6 april 1945 tijdens een hevig vuurgevecht tussen de verzetsgroep uit Beerzerveld en de Duitsers doodgeschoten. Ook Gerrit Willem Nijboer en Hendrik Jan Schipper kwamen bij dit gevecht om.

Een 15-tal verzetsmensen trok op 6 april 1945 vanuit Beerzerveld richting de Vosseboer ten noorden van Den Ham en raakte daar in een

hevig vuurgevecht met Duitse soldaten. Het gevecht werd verder voortgezet nabij de Eerste Polderweg, waar drie verzetsleden sneuvelden en meerdere BS-strijders gewond raakten. Met hulp van gevechtswagens van de Canadese Manitoba Dragoons werden de Duitse soldaten uiteindelijk verdreven, maar voor de herwonnen vrijheid was een hoge tol betaald.

Geert Oosterveen.

Geert Oosterveen werd 47 jaar, was gehuwd en vader van vier kinderen. Hij maakte deel uit van de verzetsgroep in

Beerzerveld en zijn naam staat op het oorlogsmonument in Mariënberg. Geert Oosterveen is begraven in een particulier oorlogsgraf op de begraafplaats Vroomshoop, voorheen Rustoord.

Scan voor meer informatie.

MESSERSCHMITT CRASH AAN DE BEERZERHAAR

Gedenkplaats crash Messerschmitt Beerzerhaar.

Op deze plek is een Duits jachtvliegtuig, een Messerschmitt Bf 109G-6, neergestort.

Op donderdag 10 februari 1944 vonden er zware luchtgevechten plaats boven Twente en Salland.

Duitse jachtvliegtuigen vielen een terugkerend eskader Amerikaanse bommenwerpers aan, maar werden verrast door een groot aantal Amerikaanse jagers, die onverwachts van veel hoger op hen neer doken. Op die dag werden in totaal zeventien Duitse vliegtuigen neergeschoten.

Vuurvliegjes begeleiden neergestorte messerschmitt in donker moeras

Vlinders begeleiden geborgen piloot naar Duits graf

JT.

De 24-jarige Unteroffizier Alfred Brandes, piloot van dit toestel, kwam direct om het leven. Het vliegtuig stortte neer in de moerassige bodem en kon tijdens en kort na de oorlog niet geborgen worden. De locatie van de crash is de hoek Eerste Polderweg - Beerzerhaar (tegenover het bosperceel). In 1997 werden de resten van het vliegtuig en de stoffelijke resten van Brandes geborgen. Deze resten zijn overgebracht naar de Duitse begraafplaats in Ysselsteyn, graf CB-14-339.

MESSERSCHMITT VERONGELUKT IN JUNNE

Op 10 februari 1944, rond 12.15 uur, kwam in het buurtschap Junne een Duits vliegtuig neer. In een bosje werden de resten van het goeddeels uitgebrande toestel aangetroffen. Het verkoelde lichaam van een inzittende werd onder de wrakstukken gevonden.

Monument crash Messerschmitt in Junne.

In een heideveld, de zogenaamde Beerzerhaar, werd een kuil gevonden met enkele onderdelen van het vliegtuig. Omwonenden meldten dat er een vliegtuig was neergestort. Dit toestel was vrijwel geheel in de veenbodem verdwenen. Op ongeveer één kilometer van de genoemde locatie bleek in een perceel grasland ook een neergestort vliegtuig te zijn aangetroffen. Dit toestel was van Duitse nationaliteit.

DROPPINGSTERREIN STEGEREN

Afwerperterrein Stegeren 1944-1945

In dankbare herinnering aan de verzetsgroep Salland, gedragen door de steun en zwijgzaamheid van de bevolking, ligt het afwerperterrein Stegeren. Dichtbij kronkelt de Vecht door een landschap dat op het eerste gezicht verlaten lijkt,

maar in werkelijkheid vol van activiteit was tijdens de oorlog. Het is een plek waar het verkeer minimaal was en natuur en

landschap in harmonie samenkwamen. Eind 1944 was het landschap rustig, maar schijn bedriegt.

Monument afwerperterrein Stegeren.

*Ik kronkel door het landschap
In harmonie met de natuur*

*Lichten
Zoeken
Motoren
Ronken
Snelheid
Korte duur*

*Zwijgzame bevolking
In ruste op dit uur*

JT.

Reünie verzetsgroep Stegeren met tweede van rechts Marinus de Bruin.

verder te vervoeren naar andere plaatsen in Twente en Salland waar het nodig was. Soms werd er zwaar werk verricht: de zware containers moesten uit de grond gegraven worden. Enkele van de ladingen werden verborgen onder andere ladingen of in melkbussen om onopgemerkt door het land te worden vervoerd en elders weer verborgen te worden.

Rondom het terrein stonden de mannen wacht om te voorkomen dat de Duitsers de droppingszone, genaamd Evert, in de gaten zouden krijgen. Evert was ook de schuilnaam van de commandant van het verzet in Salland, die het eind van de oorlog zelf niet meer zou meemaken.

Vanaf 1944 begonnen hier de parachutes te dalen, met containers die wapens en materialen bevatten voor het verzet in de regio. Op de paden door de bossen stonden paarden en wagens klaar om de lading

Scan voor meer informatie.

11

FOCKE WULF CRASH

Op dinsdag 10 februari 1944 was het een koude, heldere winterdag. De Amerikaanse luchtmacht, gestationeerd in Engeland, had die dag een aanval op Braunschweig, Duitsland, gepland. Rond 11 uur 's ochtends stegen honderden B-17 en B-24 bommenwerpers op vanaf verschillende vliegvelden in Engeland. Ze verzamelden zich boven de Noordzee om in formatie verder te vliegen naar hun doel in Duitsland. Via de zuidkant van het IJsselmeer, over Zwolle en Almelo, bereikten ze de grensstreek. Het plan was om via Lingën door te vliegen naar Braunschweig, in de buurt van Hannover.

Tussen 10.15 en 10.30 uur verlieten tientallen Duitse jagers de vliegvelden in Emsland en Nederland om het gevecht aan te gaan met de naderende Amerikaanse bommenwerpers. Rond 11 uur vonden hevige luchtgevechten plaats, waarbij zowel Duitse als Amerikaanse vliegtuigen werden uitgeschakeld.

Een van de Duitse jagers, een Focke Wulf, werd geraakt door Amerikaans vuur. Aan boord van het toestel bevond zich de 24-jarige Rudolf Kuhrz uit Mehlkehman (Kalino) in Oost-Pruisen. De piloot slaagde er niet in om op tijd zijn vliegtuig te verlaten en maakte een dodelijke crash in Diffelen, nabij Hardenberg. Zijn lichaam werd geborgen en begraven op de Oosterbegraafplaats in Enschede. In 1948 werd Uffz. Kuhrz herbegraven op de Duitse begraafplaats in Ysselsteyn, Limburg.

ga verdriet niet te lijf
met te grote woorden

niet
de helden zijn gevallen
voor onze vrijheid
niet
hun dood is ons leven

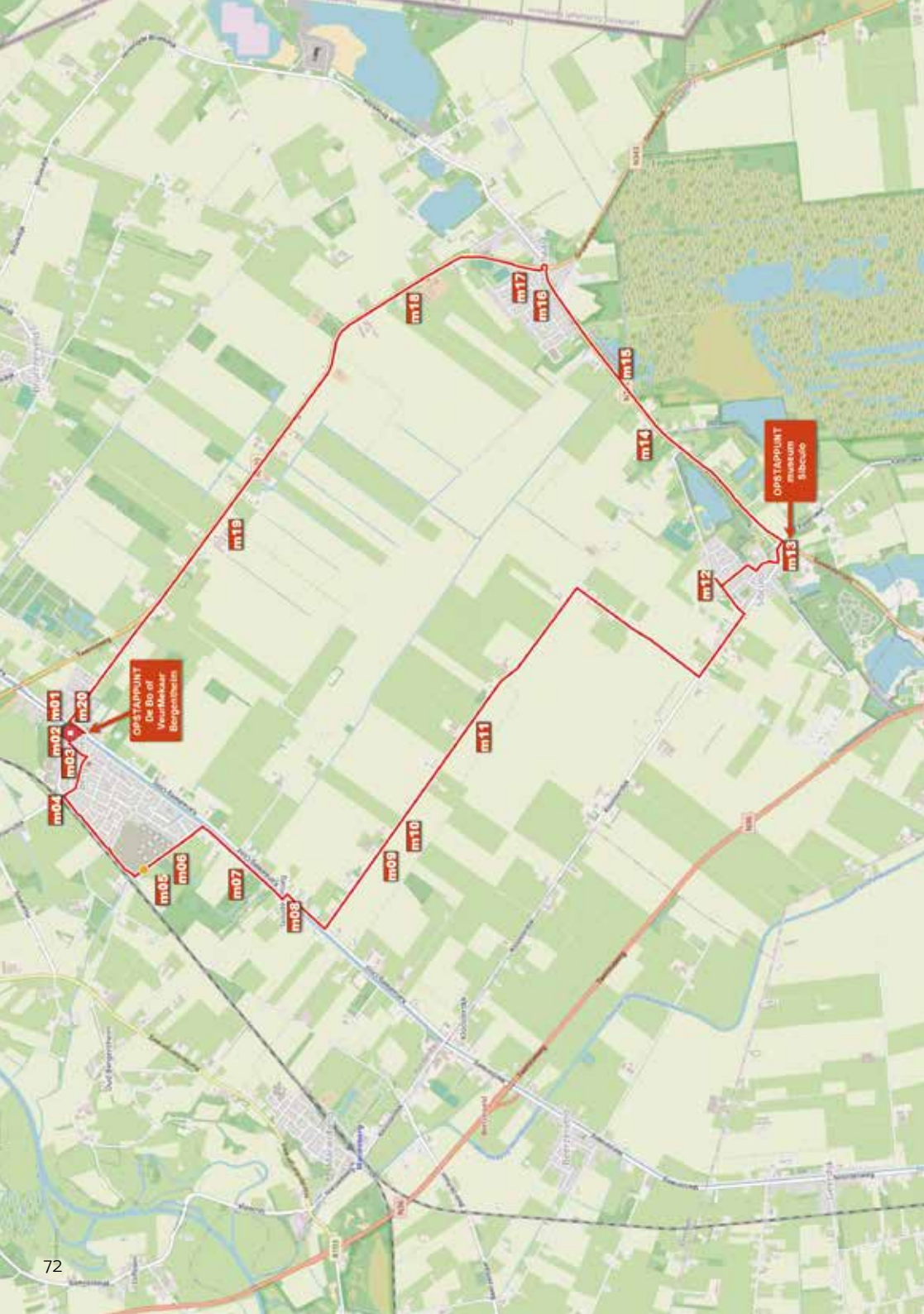
het is waar
maar ook te groot

verdriet is
de lange avonden
de lege stoel
het koude bed
de lange stilte van elke dag
het gevecht tegen de herinnering
elke nacht verloren
en het licht van de zon
dat warm is
maar niet meer troost

men zegt
dat één mensenleven niet telt
op de miljoenen die hun leven gaan

maar ik tel
alle ogenblikken
dat ene leven

*Geschreven door
Wim Ramaker*

Grensland Bevrijdingsroute

MIDDEN I

Bergentheim - Sibculo - Kloosterhaar

QR-code
Routeyou navigatie

1. **Woonhuis huisarts Hendrik Jan Post**
- Kanaalweg West 62, Bergentheim
2. **Oorlogsmonument Bergentheim**
- Stationsweg 71, Bergentheim
3. **Verstopte foto's, Stationsweg 8**
- Bergentheim
4. **Barak Nederlandse Arbeidsdienst**
- Stationsweg 31, Bergentheim
5. **Verzetsgroep monument**
- Schapenweg/begraafplaats, Bergentheim
6. **Lancaster LM658 - bemanning**
- Schapenweg/begraafplaats, Bergentheim
7. **Lancaster LM658 - de missie**
- Kanaalweg West 22T, Bergentheim
8. **Lancaster LM658 - Gerald Hood**
- Kanaalweg Oost 25, Bergentheim
9. **V1 Raket**
- Boerendijk 20, Bergentheim
10. **Kremer**
- Boerendijk 3, Bergentheim
11. **Zonnehoeve**
- Iets verder dan de Boerendijk 30A rechts Schukkerdijk, Sibculo
12. **Bevrijdingsmonument Sibculo**
- Schoolstraat 4, Sibculo
13. **Museum "Zichtbaar Verleden"**
- Kloosterdijk 178B, Sibculo
14. **Jim Kirk**
- Kloosterstraat 25, Sibculo
15. **Informatiebord Lancaster crash**
- Nabij Kloosterstraat 16, Sibculo
16. **Groepshuis NSB**
- Dorpsstraat 42, Kloosterhaar
17. **Monument Albertus Weerts**
- Nabij Schoolstraat 32, Kloosterhaar
18. **Boerderij te Rietstap**
- Van Royensweg 87, Kloosterhaar
19. **Boerderij Geert Salomons**
- Van Royensweg 69, Bergentheim
20. **Schildersbedrijf Van der Sluis**
- Van Royensweg 7, Bergentheim

Start bij de brug over het kanaal op de Kanaalweg West.
Aangegeven m/km telkens vanaf het laatste aangegeven punt.

(Tegenover de brug punt 1, woonhuis huisarts Hendrik Jan Post, Kanaalweg West 62, Bergentheim) → Ga na 50 m rechtsaf naar Stationsweg. (Punt 2, Oorlogsmonument Bergentheim op de hoek Kanaalweg West-Stationsweg 71, Bergentheim) ← Ga na 100 m linksaf naar de Dorpsstraat. (Punt 3, verstopte foto's op de hoek Stationsweg 8 - Dorpsstraat, Bergentheim) → Sla na 165 m rechtsaf naar de Doctor H.J. Postlaan. ← Vervolg de Doctor H.J. Postlaan tot de kruising voor de spoorwegovergang en ga na 365 m linksaf naar de Parallelweg. (Rechts op het plantsoen punt 4, Barak Nederlandse Arbeidsdienst, Stationsweg 31 Bergentheim) ↑ Ga na 530 m rechts naar het fietspad de Spoordijk. ← Sla na 285 m linksaf naar de Schapenweg. (Na 270 m rechts punt 5 en 6 bij het kerkhof, Verzetsgroep monument en Lancastercrew)	→ Sla na 370 m rechtsaf naar de Kanaalweg West. (Na ongeveer 400 m rechts punt 7, Lancaster missie, Kanaalweg-West 22T, Bergentheim) → Sla na 430 m linksaf en ga bij de brug (de Goudenploeg) het kanaal over. (Punt 8, Gerald Hood, Kanaalweg-Oost 25, Bergentheim) → Ga over de brug rechtsaf naar de Kanaalweg-Oost. ← Sla na 390 m linksaf naar Boerendijk. (Na ongeveer 700 m rechts punt 9, V1 Raket, Boerendijk 20, Bergentheim) (Na ongeveer 600 m punt 10, Kremer, Boerendijk 3, Bergentheim) (Na ongeveer 700 m punt 11, Zonnehoeve, iets verder dan de Boerendijk 30A, rechts Schukkertdijk, Sibculo) → Sla na 1,3 km rechtsaf naar de Akkerweg. ← Sla na 1,1 km linksaf naar de Kloosterdijk. ← Sla na 800 m linksaf naar de Schoolstraat.	↑ Ga 130 m op de Schoolstraat. (Links Punt 12, Bevrijdingsmonument Sibculo, Schoolstraat 4, Sibculo). Ga 25 m terug en sla linksaf naar de Kerkstraat. ← Sla na 300 m linksaf naar de Kloosterdijk, (Na ongeveer 90 m rechts punt 13, Museum "Zichtbaar verleden", Kloosterdijk 178B, Sibculo) ← Ga na 90 m de kruising over en sla linksaf naar de Kloosterstraat, doe voorzichtig! (Na ongeveer 1,4 km rechts punt 14, Jim Kirk, Kloosterstraat 25, Sibculo) (Na ongeveer 440 m rechts punt 15, informatiebord Lancaster crash, nabij Kloosterstraat 16, Sibculo) (Na ongeveer 820 m rechts punt 16, NSB groepshuis, Dorpsstraat 42, Kloosterhaar) ← Neem na 110 m de rotonde driekwart in Kloosterhaar en sla dan rechtsaf naar de Parallelweg, richting Bergentheim. (Na 180 m links punt 17, monument Albertus Weerts, nabij Schoolstraat 32, Kloosterhaar)	<p>De Parallelweg gaat over in de Van Royensweg.
(Na 800 m links punt 18, Boerderij te Rietstap, Van Royensweg 87, Kloosterhaar)</p> <p>(Na 2,4 km links punt 19, boerderij Salomons, Van Royensweg 69, Bergentheim)</p> <p>↑ Volg deze weg 1,9 km.
(Net voor het kanaal, Hoek Van Royensweg-Kanaalweg-Oost punt 20, v/d Sluis, Van Royensweg 7, Bergentheim)</p> <p>(Eindbestemming bij het kanaal)</p> |
|--|--|---|--|

WOONHUIS HUISARTS HENDRIK JAN POST

Huis huisarts Hendrik Jan Post.

De familie Post woonde in het 'witte huis' aan de Kanaalweg West, direct tegenover de brug over het kanaal. Dokter Post hielp en verzorgde piloten en onderduikers, zowel als arts als op andere manieren. Bij hem thuis werden verzetsbijeenkomsten gehouden, en met zijn auto vervoerde hij wapens en munitie.

Hij werd verraden door een SS'er uit Bergentheim en op 9 februari

1945 gearresteerd. Na gevangenschap in Almelo werd hij op 1 maart overgebracht naar de gevangenis De Kruisberg in Doetinchem. Precies een week later, op 8 maart, werd hij gefusilleerd door een vuurpeloton bij de Woeste Hoeve. Hij was een van de 117 slachtoffers die daar die dag werden geëxecuteerd.

Scan voor meer informatie.

ORLOGSMONUMENT BERGENTHEIM

Het oorlogsmonument in Bergentheim is een zuil met in de voet ingemetselde plaquettes van witte natuursteen. De hoofdtekst luidt: "Ter nagedachtenis aan de illegale strijders 1940-1945" en vermeldt de namen van de twaalf gevallen:

D.J. te Rietstap, G. Salomons Lzn, H. Schuurman, R. Seinen, W. van der Sluis, A. Timmerman, A. Bols, G. Griemink, C.L. de Jong, A. Kremer, G. Lichies, G.J. Ormel en H.J. Post.

Oorlogsmonument.

De eerste elf werden op 11 en 12 januari 1945 gearresteerd. Na mishandeling, gevangenschap en ondervraging in Kamp Erika en de gevangenis in Almelo, werden zij overgebracht naar gevangenis De Kruisberg in Doetinchem. Op 2 maart 1945 werden zij, samen met 34 anderen, gefusilleerd bij Rademakersbroek.

Scan voor meer informatie.

VERSTOPTE FOTO'S

Onlangs, in januari 2023, werden een aantal foto's aangetroffen, verstopt onder de dakpannen van het hoekhuis aan de Stationsweg. Alfred Borneman en Freddie Ekkel onderzochten de zaak. Door middel van een zoektocht kwamen ze uit bij een 93-jarige Bergentheimer, die zelf op één van de foto's stond.

Verstopte foto's.

Verstopte foto's.

De grootmoeder van Alfred woonde destijds in dit huis; haar zus was in die tijd huishoudster van dominee Dijkhuis. Nadat de dominee was gevlucht, omdat hij hoorde dat hij gearresteerd zou worden, verstopte de huishoudster de foto's onder het dakbeschot van haar woning. Er bevonden zich ook foto's van het Koninklijk Huis bij, die tijdens de oorlog streng verboden waren.

Scan voor meer informatie.

BARAK NEDERLANDSE ARBEIDSDIENST

Aan de Stationsweg in Bergentheim stond tijdens de oorlog een barak van de Nederlandse Arbeidsdienst (N.A.D.). De barak was aan de achterkant uitgebreid, ongeveer op de plek van het huidige Koepelveld.

??????

Aanvankelijk bestond de N.A.D. uit vrijwilligers, met als doel werkloosheid onder ontslagen Nederlandse soldaten te voorkomen. Vanaf 1 april 1942 werd deelname echter verplicht voor alle jonge mannen van 18 tot en met 23 jaar. De bezetter rechtvaardigde dit met het argument dat het bedoeld was voor het herstel van oorlogsschade in Nederland. De mannen werden ingezet bij de aanleg van wegen en kanalen en in de landbouw. Vanaf maart 1943 stond het kamp in Bergentheim bekend als "Kamp Joost van den Vondel". Gaandeweg werd steeds duidelijker dat de arbeiders ook naar het Oostfront konden worden gestuurd. Veel opgeroepen mannen doken daarom onder.

Barak Nederlandse Arbeidsdienst.

Scan voor meer informatie.

De 12 mannen van de verzetsgroep van Bergentheim zijn een maand voor de bevrijding gefusilleerd samen met 34 anderen bij Rademakersbroek (omgeving Varsseveld). Op 27 april 1945 zijn de 12 verzetsstrijders herbegraven in Bergentheim.

Rechts van het monument ligt Cornelis Lucas (Kees) de Jong begraven. Hij was eerder in de oorlog opgepakt op verdenking van betrokkenheid bij het verzet. Hij overleed op 3 mei 1945 in het kamp Wöbbelin en werd op 22 september 1949 herbegraven in Bergentheim, naast het graf van zijn vader, veldwachter Anne de Jong.

Veldwachter Anne de Jong speelde een zeer bijzondere rol tijdens de oorlog. Vanwege zijn functie moest hij vaak overleggen met de bezetter. Juist door deze contacten was hij in staat om mensen te waarschuwen voor aanstaande invallen of belangrijke informatie achterwege te laten in rapporten. Hij stierf op 3 mei 1948 en werd begraven naast de verzetsgroep.

Verzetsgroep monument.

Van links naar rechts:

1. Albert Bols (35 jaar)	7. Hermannus Schuurman (31 jaar)
2. Gerrit Griemink (27 jaar)	8. Roelof Seinen (32 jaar)
3. Gerrit Luchies (58 jaar)	9. Willem van der Sluis (34 jaar)
4. Gerrit Jan Ormel (34 jaar)	10. Albert Timmerman (47 jaar)
5. Derk Jan te Rietstap (31 jaar)	11. Wolter Oordt (25 jaar)
6. Geert Salomons Lzn (30 jaar)	12. Hermannus Mans Grendelman (31 jaar)

Scan voor meer informatie.

Er bevonden zich acht bemanningsleden in de Lancaster die op 13 augustus 1944 in Bergentheim neerstortte. Zeven van hen kwamen uit het Verenigd Koninkrijk en één uit Canada:

1. Piloot: Harold Paston-Williams
2. 2e Piloot: Christopher Holland (†)
3. Navigator: Gerald Hood
4. Bommenrichter: Benjamin Ramsden (†)
5. Boordwerktuigkundige: John Downie
6. Radio-operator: Laurence Roy Watts (†)
7. Mid-schutter: Robert Stanley Williams (†)
8. Start-schutter: Bruce Arnold David (Canada)

Lancaster missie.

Vier van de inzittenden kwamen om het leven (†) en zijn begraven in Hardenberg. Vier anderen redden hun leven door middel van een parachute. Eén van hen, Gerald Hood, werd later alsnog doodgeschoten in Zenderen en is begraven in Almelo. Harold en John overleefden de oorlog mede dankzij de hulp van Bergentheimers en maakten de bevrijding mee in Hengelo. Bruce werd eerst krijgsgevangen genomen, maar werd later door de Kozakken uit krijgsgevangenschap bevrijd en keerde terug naar Canada.

Scan voor meer informatie.

Op zaterdag 12 augustus 1944 steeg de Lancaster met registratie HW-W en vluchtnummer LM658 op vanuit het vliegveld Grimsby, vlakbij Waltham in Engeland.

Lancaster missie.

De missie was het bombarderen van Braunschweig, wat kort na middernacht succesvol werd uitgevoerd. Maar tijdens de terugvlucht, mogelijk door de onnauwkeurigheid van de experimentele radar, werd het vliegtuig geraakt door Flak-afweergeschut. Het brandde nog in de lucht en werd daarmee zichtbaar voor een Duitse Messerschmitt, die de Lancaster verder beschoot. De bemanning moest het vliegtuig verlaten; vier van hen kwamen om, hetzij bij of in het wrak. Vier anderen redden hun leven met de parachute en kwamen op verschillende plekken rondom Bergentheim terecht.

Scan voor meer informatie.

GERALD HOOD

Gerald Hood was de navigator van de Lancaster die in Bergentheim neerstortte. Hij landde achter de boerderij van Rosink, naast de van Riggelenswijk (nu Kanaalweg Oost 31).

Gerald Hood.

Rosink haalde snel dominee Dijkhuis en dokter Post erbij vanwege de taalbarrière en de verwondingen. Na verzorgd te zijn door dokter Post, kreeg Gerald Hood via dominee Dijkhuis een onderduikplek in het huis van de familie Haandrikman (richting de Kloosterdijk). Later kwam Gerald Hood via Wierden in Nijverdal terecht, waar hij bij toeval werd ontdekt. Dit leidde tot zijn gevangenneming in de gevangenis van Almelo. Omdat Gerald nooit wilde verraden waar hij was geland (om zijn helpers, onder andere in Bergentheim, te beschermen), veroordeelde de Duitser die hem ondervroeg hem tot de doodstraf. Dit gebeurde in Zenderen. Later werd Gerald Hood herbegraven in Almelo.

Scan voor meer informatie.

V1-RAKET

Op zondagavond 22 september 1944 verloor een Duitse bommenwerper per ongeluk een V1-raket op het land van de familie Herbert aan de Boerendijk. Wonder boven wonder ontplofte de raket niet.

Raket.

Het was de eerste V1 die in Nederland was neergestort. Nieuwsgierig kwamen de bewoners kijken naar 'het kleine vliegtuigje', dat onbekend was, zelfs voor de Duitse soldaten in de buurt. Vanaf vliegbasis Twente werd een speciale bewakingsploeg gestuurd, en na drie dagen werd de hele omgeving ontruimd. De bom werd met behulp van dynamiet tot ontploffing gebracht. Veel ruiten van omliggende boerderijen sneuvelden alsnog, maar gelukkig bleef de schade daarbij.

Scan voor meer informatie.

KREMER

Albert Kremer woonde aan de Boerendijk. Het leek erop dat de bevrijding al een feit was, omdat bij de Kloosterdijk de bevrijders waren gesignaleerd.

Met een wapen op zijn rug fietste Albert Kremer richting de brug bij de Gouden Ploeg, maar dat bleek een tragische vergissing te zijn: die brug werd nog bewaakt door Duitse soldaten. Er ontstond een kort vuurgevecht, waarbij Albert werd

Albert Kremer.

overmeesterd. Met zijn handen in de lucht moest hij langs het kanaal richting de Kloosterdijk lopen, terwijl twee Duitse soldaten hem onder schot hielden. Ook de Duitsers wisten niet dat de bevrijders al bij de Kloosterdijk waren. Toen ze daar in de buurt kwamen en dat zagen, schoten ze Albert Kremer in de rug en duwden hem in het kanaal. De Duitse soldaten ontsnapten. Albert Kremer overleed op 5 april 1945, op de dag dat Bergentheim werd bevrijd.

ZONNEHOEVE

Hier zien we de achterzijde van de boerderij de Zonnehoeve aan de Kloosterdijk in Sibculo. Daar woonden het gezin Smeenk (11 personen) en hun buurman Harm Trip. Allen waren actief in het verzet en zorgden voor de opvang van onderduikers. De deur van de Zonnehoeve stond open voor iedereen die gezocht werd door de Duitse vijand. Verzetsman Jan van Weerden, alias Wim van Buren, beschrijft in zijn boek *De oorlogsvlag* zijn verhaal en de vele ontmoetingen die hij had op de 'Zonnehoeve'.

Zonnehoeve Boerderij Schukkert..

Op 13 november 1943 landde Luitenant-Kolonel Thomas Harvey Hubbard (VS) met zijn parachute op de Zonnehoeve. Opperwachtmeester A. de Jong vermeldde in zijn rapport dat omwonenden vertelden dat hij in zuidelijke richting was gevlucht. Zijn parachute werd meegenomen door het hoofd van de Luchtbescherming, meester Bitter uit Kloosterhaar. Hubbard was het eerste geallieerde bemanningslid dat op de Zonnehoeve werd opgevangen. Daarna volgden nog een tiental Amerikaanse bemanningsleden (waaronder Robert F. Pipes). Vanuit de Zonnehoeve, waar zij een tijdje verbleven, werden zij naar veilige adressen gebracht.

Bekend is ook het verhaal van de twee Britse R.A.F. parachutisten, Captain A.E. (Duggie) Baker en Walter (Wally) Randall. Zij maakten deel uit van de 1ste Britse Airborne Divisie en werden ingezet bij de operatie Market Garden. Ze hadden hun schuilplaats in een aardappelschuur, die verborgen lag in een wijk achter de boerderij.

BEVRIJDINGSMONUMENT SIBCULO

Het monument is ontworpen door Henk Jasper Faijer en staat op het terrein van het Multifunctioneel Centrum De Horst in Sibculo. Kunstenaar Faijer creëerde een vlam met vier V's erin verwerkt. De V staat voor vrede. Op het monument staat de tekst 'gedenk de offers – vier de vrijheid'.

"Het doel van het monument is dat de mensen in dit dorp, waar zoveel saamhorigheid heerst, zich blijven realiseren dat wij onze vrijheid te danken hebben aan de mensen die zich daarvoor hebben ingezet", zegt

Bevrijdingsmonument Sibculo.

initiatiefnemer Jan Willem Lucas. “Niet alleen de overheid en het leger, maar ook gewone burgers die hun leven gaven voor onze vrijheid, waar wij nu nog elke dag van mogen genieten. Ook onze jeugd mag niet vergeten wat vrijheid is en wat ervoor nodig was om die vrijheid te verkrijgen.”

13

MUSEUM “ZICHTBAAR VERLEDEN”

Museum ‘Zichtbaar Verleden’ is gevestigd aan de Kloosterdijk 178b, in een voormalig winkelpand-woonhuisschuur. Hier vindt u nog steeds de oude toonbank en diverse andere voorwerpen uit de vroegere winkel.

In het museum draait alles om de geschiedenis van het Cisterciënzerklooster “Groot Galilea”, dat op het terrein tegenover het museum heeft gestaan en waarvan nog restanten in de grond bewaard zijn. De geschiedenis van het klooster Groot Galilea begint in 1406. In dat jaar besloot een groep devote mannen, onder leiding van de uit Hessen afkomstige priester Johan Clemme, een klooster te stichten in de “wildernis” van Zybekeloe.

Het museum bevat fossielen uit de zandafgravingen, genealogieën, oude gebruiksvoorwerpen en meer. Bezoek ook de kloostertuin op het terrein van het voormalige klooster Galilea Major. In 2016 werd op het kloosterterrein van het museum Zichtbaar Verleden in Sibculo een Klooster-tuin aangelegd, die het hele jaar door gratis toegankelijk is.

14

JIM KIRK

Jim Kirk keek na de oorlog (1959) uit het raam van zijn onderduikadres bij de familie Prenger in Sibculo, Kloosterstraat 25.

Na de oorlog kwam hij nog een aantal keren terug bij de familie Prenger in Sibculo. Daar lieten ze hem ook een souvenir zien: een koperen knoop van zijn blauwe luchtmachtuniform. Dokter Post, die zoveel mensenlevens heeft gered door ze te helpen met onderduikadressen, kon hij helaas niet meer bedanken. Hij was kort voor de bevrijding door de Duitsers opgepakt en gefusilleerd...

Jim Kirk bezoekt de familie Prenger.

Jim Kirk, die deel uitmaakte van het No. 405 (Vancouver) Squadron van de RCAF, werd op 30 december 1941 echter in Den Haag opgepakt. Toevallig genoeg was hij samen met zijn Britse mede-bemanningslid Bill Dossetter, die ook

Museum Sibculo “Zichtbaar verleden”.

boordschutter was en in de buurt van Geesteren uit het gehavende toestel was gesprongen.

De andere vier bemanningsleden bleken de crash na de oorlog ook overleefd te hebben, maar zij waren meteen al gevangengenomen door de Duitsers. Alle zes belandden in verschillende krijgsgevangenkampen in Duitsland en Polen, maar doorstonden ook deze beproevingen. Kirks kamp, in Noordwest-Duitsland, werd in april 1945 door het Britse leger bevrijd.

15

INFORMATIEBORD LANCASTER CRASH

Op 30 maart 1943 stortte om 04.17 uur een Engelse bommenwerper brandend neer in Sibculo, bij de boerderij van de familie Biewenga.

De Lancaster van het 460 Squadron van de Royal Australian Air Force raakte in een vuurgevecht verwikkeld en werd neergeschoten door een Duitse nachtjager, een Messerschmitt. Voordat de controle over de bommenwerper verloren ging, konden de schutters nog terugvuren, waardoor ook de aanvaller werd getroffen. De nachtjager kwam neer in het Engbertsdijkswaai bij Vriezenveen.

Sibculo schilderij Lancaster crash.

Van de Lancaster wisten zes van de zeven bemanningsleden nog voor de crash het toestel te verlaten. De beide Duitse bemanningsleden werden teruggevonden in het wrak. In 2023 was er een flypast door de Lancaster.

Lancaster crash.

Scan voor meer informatie.

Scan voor meer informatie.

Op zaterdagavond 28 maart 1942 wijdde de NSB-groep Bergentheim hun groepshuis in, gevestigd in een voormalige garage in Kloosterhaar. Het gebouw was door gezamenlijke inspanning omgebouwd tot feestzaal en versierd met propaganda-materiaal, waaronder een groot portret van NSB-leider Anton Mussert, Nederlandse en Duitse vlaggen, en afbeeldingen van de Nationale-Socialistische Beweging, de Nationale Jeugdstorm en de Waffen-SS.

Groepshuis NSB.

Tijdens de bijeenkomst sprak groepsleider Ooms zijn dank uit aan de leden voor hun bijdragen aan het nieuwe groepshuis. Ook werden vlaggen overhandigd: een nieuwe NSB-vlag en een Jeugdstorm-vlag met de leus "In Godsvertrouwen alles voor het Vaderland." Een spreker benadrukte de ideologie van het nationaalsocialisme en de strijd voor een "nieuwe orde" en een "herboren Europa."

Op 6 juni 1944 bezocht NSB-leider Mussert verschillende groepen binnen de kring Noord-Overijssel. Hij kwam ook naar Kloosterhaar, waar hij de wacht inspecteerde van mannen uit het N.A.D. (Nederlandse Arbeidsdienst) kamp Bergentheim. Schoolkinderen waren verplicht aanwezig en moesten op een vooraf bepaald teken juichen. Als stil protest weigerden zij dit te doen.

Albertus Weerts, landbouwer te Kloosterhaar en verzetsman tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Monument Albertus Weerts.

1883 - 1967

*'Een vaste burcht is onze God,
Een toevlucht voor de zijnen'*

Op 4 mei 1991 werd door Zijne Koninklijke Hoogheid Prins Bernhard het monument ter nagedachtenis aan Albertus Weerts en allen die zich tijdens de oorlogsjaren hebben ingezet voor hun medemens, onthuld. De oprichting van het gedenkteken was het initiatief van enkele voormalig Joodse onderduikers, die hun hulpverlener wilden eren. Het plantsoen kreeg bij deze gelegenheid de naam 'Albertus Weerts-plantsoen'.

Scan voor meer
informatie.

Derk Jan te Rietstap trouwt in oktober 1938 met Pietertje van der Vinne. Ze gaan wonen op een boerderij aan de Van Roijenswijk, tussen Bergentheim en Kloosterhaar. De boerderij ligt afgelegen, langs een slecht begaanbare zandweg aan een kanaal.

Derk Jan te Rietstap.

Vanuit zijn geloof ziet Te Rietstap het als zijn plicht om de medemens te helpen en te strijden voor vrijheid. Tijdens de oorlog wordt zijn boerderij een centrum van verzet. Samen met zijn familielid Ormel verbergen ze onderduikers: verzetslieden, Joden en mannen die willen ontsnappen aan de Arbeitseinsatz. Daarnaast zorgt hij voor bonkaarten. Vanaf begin 1943 wordt op Te Rietstaps boerderij het illegale blad Trouw verspreid.

Op 12 januari 1945 wordt Derk Jan gearresteerd, samen met andere verzetslieden uit Bergentheim en omgeving. Derk Jan wordt naar kamp Erika gebracht en daar, samen met Ormel, een week lang mishandeld. Rond 20 januari worden ze naar Almelo overgebracht en later naar de Kruisberg in Doetinchem. Op 12 maart worden 46 mannen, waaronder twaalf verzetsstrijders uit Bergentheim, uit de Kruisberg gehaald en gefusilleerd in Varsseveld. Op 27 april 1945 worden de twaalf herbegraven in Bergentheim. Pietertje, de echtgenote van Derk Jan, houdt deze tijd nauwkeurig bij in dagboeken, die later door de familie zijn uitgegeven in het boek "Dat jullie weten wat oorlog is". Het echtpaar Te Rietstap wordt in 1993 onderscheiden door Yad Vashem.

Scan voor meer
informatie.

In de oorlog zit Geert Salomons samen met Ormel en Te Rietstap in het verzet. Het Nationaal Archief schrijft over Salomons: "iemand die altijd en overal hulp verleende." Net als Ormel en Te Rietstap zorgt hij voor onderduikplekken en heeft ook thuis onderduikers: Joden, piloten (*), knokploegleden en medewerkers van de Trouw-groep.

Geert Salomons.

Geert Salomons is ook betrokken bij sabotageacties en een overval in juni 1944 op een distributiekantoor in Coevorden. Het Hardenbergse verzet kaapt een bus van een Duits muziekgezelschap; de bus wordt verborgen onder balen stro in de boerderij van Salomons en niet door de Duitsers teruggevonden. Geert Salomons komt, net als de andere elf verzetsstrijders, aan zijn einde bij de represaillemaatregel in Varsseveld, waarbij in totaal 46 mannen werden gefusilleerd. Op 27 april 1945 wordt Geert Salomons herbegraven op de begraafplaats in Bergentheim.

(* John Downie, de boordwerktuigkundige van de Lancaster die in Bergentheim is neergestort, landde met zijn parachute achter de boerderij van Geert Salomons. Toen John bij Geert aanklopte, heeft Geert hem onmiddellijk onderdak verleend. De vliegenier heeft zestien dagen bij Salomons onderdak gehad. De huidige bewoners van de boerderij houden de verstopplek nog steeds intact.

Waarom staat er een deur uit dit huis in het Yad Vashem Museum in Jeruzalem? Willem van der Sluis had hier een winkel met schildersartikelen. Willem was getrouwd met Gerritdina. In een verborgen ruimte waren een verzetsman, een vliegenier (*) en de Jood Sallie Lindeman verstoppt. Sallie woonde in Wierden, was opgepakt en werd naar Westerbork gestuurd. Maar dankzij hulp van het verzet in Wierden wist hij te ontsnappen en kwam hij terecht bij de familie Van der Sluis. Hij verbleef daar van 1942 tot 1945.

[Schildersbedrijf van der Suis.](#)

's Nachts kwam Sallie uit de schuilplaats en beschilderde houten elementen. Hij schilderde ook een boerentaferel op een binnendeur. Tijdens een inval van de Duitsers wist Gerritdina overtuigend te melden dat zij geen onderduikers had, terwijl er twee op zolder zaten, waaronder Sallie Lindeman. Dankzij de hulp van de familie Van der Sluis overleefde de Jood Sallie Lindeman de oorlog.

Na de oorlog had Sallie een benzinepompstation in Wierden. In 2013 heeft Wilna de Groot-van der Sluis, de dochter van Willem en Gerritdina, een verzoek ingediend bij Yad Vashem voor erkenning van het

werk van haar ouders. In 2017 ontvingen Willem en Gerritdina deze erkenning.

De beschilderde deur werd uit het huis gehaald en samen met enkele andere stukken in het Yad Vashem Museum in Jeruzalem tentoongesteld.

(*) De piloot van de Lancaster die in Bergentheim neerstortte, was geland bij Albert Timmerman. Maar omdat de omgeving daar te gevaarlijk was, werd deze piloot al snel ondergebracht bij de familie Van der Sluis. Daardoor heeft de piloot, Harold Paston-Williams, de oorlog overleefd.

Scan voor meer informatie.

Grensland Bevrijdingsroute

Sinds 5 mei 2025

HET NEDERLANDSE VERZET

Herinner de koeriers gedurende de Tweede wereldoorlog jaren. De mannen en vrouwen die op krakkemikkige fiets de verspreiders voor de illegale pers waren.

De mensen van Vrij Nederland, Het Parool en Trouw waren onder levensgevaarlijke omstandigheden met hun drukpers in touw.

Zo kon worden gedrukt wat tijdens de 2e Wereldoorlog niet mocht worden verwoord; het vrije woord dat door de nazi's systematisch werd vermoord.

Verspreiders, drukkers en mensen van het algemene verzet hebben zich met hart en ziel voor de Nederlandse vrijheid ingezet.

Nu, nog dagelijks, kunnen wij kiezen uit een van de voormalige illegale kranten. Die hun oorsprong vonden in het verzet tegen de nazistische opposanten.

Willem Bernardus Tjissen

Fietskoerierster G. Tonino verspreidde 'Trouw' (1942).

